

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Urbanonymie města Plzně

Proměny názvů ulic, náměstí a veřejných prostranství v čase.

**Urbanonymy of city of Pilsen. Changes of names of streets,
squares and public spaces in time.**

Štěpánka Bártíková

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci na téma
*„Urbanonymie města Plzně. Proměny názvů ulic, náměstí a veřejného prostranství
v čase.“*

vypracovala samostatně pod dohledem vedoucího bakalářské práce Mgr. Jindřicha
Frajera, Ph. D. byla vypracována za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 24. 4. 2015

.....

Podpis autora

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jindřichu Frajerovi, Ph.D. za rady a konzultace při tvorbě této bakalářské práce. Stejně, tak bych chtěla poděkovat promované pedagožce, Pedagogické fakulty, paní Silvii Schneiderové – Šípkové, která je lokální patriotkou města Plzně, za její rady a spolupráci při hledání zjišťování vývoje urbanonymie v Plzni a své rodině za vytvořené zázemí.

Obsah

Obsah	4
Úvod.....	6
1 Cíle a metodika.....	7
2 Rešerše literatury	9
3 Teoretická část.....	14
3.1 Onomastika - Definice onomastiky.....	14
3.2 Toponymie	14
3.2.1 Definice toponomastiky	14
3.2.2 Dělení toponomastiky	15
3.3 Urbanonymie.....	16
3.3.1 Definice urbanonymie a urbanonyma	16
3.3.2 Prostorové vymezení urbanonymie.....	17
3.3.3 Objektové vymezení urbanonymie.....	17
3.3.4 Funkce městských názvů Urbanonym.....	18
3.3.5 Klasifikace urbanonym	20
3.3.6 Klasifikace pro urbanonymii města Plzně:.....	20
4 Urbanonymie města Plzně	23
4.1 Proměny urbanonym v čase	24
4.1.1 Předměstí.....	28
4.1.2 Sady.....	29
4.1.3 Nábřeží	30
4.1.4 Mosty	31
4.1.5 Třidy a ulice	32
4.1.6 Náměstí	38
Závěr	41
Seznam tabulek	43
Seznam obrázků.....	43
Seznam použité literatury	43
Prameny	47

Seznam příloh	47
Přílohy.....	48

Úvod

Bakalářská práce se zabývá tématem urbanonymie krajského města Plzně. Toto téma z geografického pohledu ještě na Plzeň nebylo aplikováno a nebyly tak ani zpracovány proměny názvů ulic, náměstí a veřejných prostranství¹ (dále jen VP) v čase pomocí map. Motivací pro zvolení právě urbanonymie města Plzně bylo nutkání vypracovat urbanonymii na autorky rodné město, a právě proto bylo toto zadání bakalářské práce vybráno. Práce by měla přispět ke zvýšení počtu prací napsaných na toto téma.

Z počátku mi téma, které jako bakalářskou práci zpracovávalo dle mého zjištění minimum lidí, připadalo mírně výhodné pro zpracování, avšak při nástupu a informování o problematice, sběru dat a komunikací s lidmi na úradech, se téma stalo spíše osobní výzvou. Důvodem výběru tohoto tématu byla také zvědavost a malá znalost míry událostí, které vedly k výběru nebo změně názvů v mém rodném městě.

Historický vývoj názvů ulic náměstí a VP města Plzně ukazuje kdo, do jaké míry a jakým způsobem ovlivnil vznik, nebo změnu názvů. Práce se zabývá ulicemi, náměstími a VP na území města Plzně od roku 1924, kdy se město nazývalo Velká Plzeň a skládala se z částí: Plzeň, Doubravka, Doudlevec a Lobzy, až po současnost. Po celou dobu práce si musíme uvědomovat, že počátek, rok 1924, není pouhým časovým vymezením, ale také vymezením plošným, jelikož se po celou dobu bere v úvahu hlavně katastrální vymezení města, které práce využívá. Toto plošné vymezení je dodržováno až do současnosti, bez ohledu na to jak se Plzeň rozšiřovala a přibírala pod sebe další menší obce, jako jsou například Malesice, Radčice aj.

Dalším důvodem počátku od roku 1924, souvisejícím s městem, byla velikost katastrálního území, na kterém se Velká Plzeň rozkládala a poměrně kvalitní dostupné staré mapové listy z Katastrálního úřadu pro Plzeň město, ze kterých lze vyčíst i názvy ulic, náměstí a VP.

Staré i současné mapové podklady šlo použít z internetových stránek Mapový portál města Plzně, kde jsou mapy i starší roku 1924. Práce se zmiňuje o proměnách jmen i před stanoveným mezním datem, jelikož nelze období před rokem 1924 opomíjet hlediska dvou největších událostí, které postihly české země, a to vznik Československé republiky v roce 1918 a 1. světová válka.

¹ v práci s názvem veřejné ztotožňují městské prostranství

1 Cíle a metodika

Hlavním cílem práce je pochopitelným a srozumitelným způsobem přiblížit a zpracovat vývoj urbanonymie na území města Plzně od stanoveného mezníku rok 1924, neboli rok Velké Plzně a podat určitým způsobem co nejvíce informací o problematice proměn uličních názvů na příkladu města Plzně a jeho území.

Prvním dílčím cílem je zjištění a určení dle stanovených klasifikačních kategorií motivy názvů ulic, náměstí a veřejného prostranství. Klasifikace se týká 583 urbanonym. Tyto zjištěné motivy srovnat od stanoveného mezního roku do současnosti. Nedílnou součástí tedy je komparace výsledků pomocí tabulek a grafů.

Druhým neméně důležitým cílem je vytvořit mapové materiály pro vybranou oblast (katastrální území Velké Plzně z roku 1924) pomocí aplikace GIS.

Na úplném začátku práce jsem musela vypracovat rešerši odborné literatury zabývající nejen urbanonymií, ale také problematikou, která s ní souvisí. Díky excerpci a studiu literatury bylo možné pak vymezit a zasadit urbanonymii do kontextu české onomastiky.

Povědomí o historických i dnešních názvech ulic, náměstí a VP města Plzně jsem získala z mapových pramenů, katastrálních plánů z roku 1934, starých map Plzně před rokem 1900, které jsou v online verzi na mapovém portálu města Plzně,² dále z pramenů poskytnutých v Archivu města Plzně. Čerpala jsem nejen z kartografických zdrojů, ale také z literatury o historii města Plzně, radničních listů, novin Plzeňského deníku a od lokální patriotky paní Silvie Schneiderové – Šípkové, která mi podala i informace o proměnách města, o kterých se v literatuře, ani na mapách nikdo nezmiňuje.

Pro práci bylo stěžejní vytvořit si mezníky a to jak časový, tak plošný. Vybrala jsem si ohraničení počátek roku 1924, kdy vznikla Velká Plzeň. Katastrální území Velké Plzně se stalo vymezením plošným. Tato skutečnost vedla ke zjištění proměn názvů, ale i ke zjištění vývoje uliční sítě od roku 1924, jelikož zástavba katastrálního území se postupem času zvětšovala.

Jednotlivé názvy bylo zapotřebí přepsat do programu MS Excel 2013 a odfiltrovat od nehodících se názvů, které sice spadají do dnešního katastrálního území Plzně, ale nespádají do katastrálního území původní Velké Plzně. Ke každému názvu jsem

² Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

přiadila motiv, dle vytvořené klasifikace a zaznamenala každou zjištěnou změnu ulice. U těch nejznámějších (z mého pohledu nejdůležitějších) urbanonym v práci uvádím i důvod změny a krátké informace o událostech, osobnostech aj., které se se změnou názvu pojí. Tabulka s názvy mi poskytla komparaci zjištěných údajů o urbanonymech na katastrálním území původní Velké Plzně.

Posledním krokem bylo vytvoření převážně procentuálního grafového vyjádření o proměnách urbanonym v Plzni a za pomoci programu ArcGIS vyjádření počtu změn a klasifikační motivy názvů urbanonym pomocí mapových materiálů.

2 Rešerše literatury

Hlavní disciplínu onomastiku chápe Rudolf Šrámek jako, „*nauku o vzníkání a fungování propriálních pojmenovacích soustav, o jejich realizacích v konkrétních podmínkách společenských, časových a místních a jako nauku o konkrétních prvcích těchto soustav.*“³ Definováním a chápáním onomastiky se také zabývají autoři Michaela Boháčová, Jaroslav David nebo Milan Havrlík ve studii *Mnohotvárnost a specifčnost onomastiky*, kterou se zabývali na IV. české onomastické konferenci v září 2009.⁴ Autoři Vladimír Šmilauer, Jan Svoboda, Antonín Profous, Miloslava Knappová a Rudolf Šrámek přinesli české onomastice základní východiska. Dále se onomastice, ve svém díle *Vymezení chrématonym v onomastice*, věnuje Lenka Garančovská⁵ v padesátém ročníku časopisu ACTA ONOMASTICA. Pro současnou českou onomastiku vzniká řada studií, jejichž cílem je řešení metodologických otázek. Mezi taková díla řadíme například knihu Milana Havrlíka *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*.⁶

Toponomastika je věda, kterou zastřešuje již zmiňovaná onomastika. Toponomastickou disciplínou se konkrétněji zabývá Vladimír Šmilauer ve svém díle *Úvod do toponomastiky*.⁷ Dále se toponomastice věnují autoři *Encyklopedického slovníku*, kde definují toponomastiku jako „*vědu zabývající se vlastními jmény pozemských objektů, které leží v krajině a jsou kartograficky fixované v mapových dílech.*“⁸ Jaroslav David se v díle *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice – Kapitoly z moderní české toponymie* věnuje nejen historii toponomastiky, ale i jejím funkcím a převážně se uplatňujícím honorifikačním motivem toponym.⁹ Rostoucí zájem o městská jména se projevil v 90. letech 20. století, na našem území nejvíce proměn názvů přinesl rok 1989, a zachycují to sborníky jako je například *Brno-město uprostřed*

³ ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 51.

⁴ BOHÁČOVÁ, Michaela. DAVID, Jaroslav. HAVRLÍK, Milan. Mnohotvárnost a specifčnost onomastiky. In. Sborník příspěvků z České onomastické konference. Praha, 2010.

⁵ GARANČOVSKÁ, Lenka. Vymedzenie chrématonym v onymickom systéme. Delimitation of Chrematonyms in the Onymic systém. In. Acta Onomastica. Ročník 50. Praha, 2009. s. 88

⁶ HAVRLÍK, Milan. Synchronní a diachronní aspekty české onymie. Praha, 2004. s. 161.

⁷ ŠMILAUER, Vladimír. Úvod do toponomastiky. 2. vydání. Praha, 1966. str. 9.

⁸ ANTOLOGIE. KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek; PLESKALOVÁ, Jana. Encyklopedický slovník češtiny. Praha, 2002. s. 604.

⁹ DAVID, Jaroslav. Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie. 1. vydání. Praha, 2011.

Evropy,¹⁰ kde se v jedné části dílo věnuje urbanonymii, dále se tomuto tématu věnuje dílo *Urbanonymá v kontexte historie a současnosti*,¹¹ ve kterém jsou uvedeny příspěvky z kolokvia v Bánské Bystrici.

Termín urbanonymie pronikl do české onomastiky v 80. letech 20. století především v souvislosti s konáním celostátních onomastických seminářů. Termín urbanonymum je poměrně mladý a o jeho užívání se zasloužila především Jana Pleskalová, která jej definuje v *Encyklopedickém slovníku češtiny*.¹² Jelikož se jedná o poměrně mladý termín, existuje celá řada názorů na jeho užívání a definici. Rudolf Šrámek v díle *Urbanonymie a urbonymie*¹³ odlišuje tyto dva pojmy a zabývá se také nejednoznačným definováním termínu. Dílo *Úvod do toponomastiky* neužívá termíny urbanonymie ani urbonymie vůbec a řadí ulice, náměstí a veřejné prostranství do jedné z podskupin toponym – mezi názvy cest - hodonyma. Šmilauer nicméně přiznává, že „*Mohou být vážné pochybnosti o zařazení jmen ulic. Bach je řadí, teoreticky správně, k místům neobydleným (a mají jistě mnoho společného se jmény traťovými)*).

Z praktických důvodů zůstáváme při jejich úředním přiřazení ke jménům sídlišť.“¹⁴ Termín urbanonymum ve svých pracích nepřijímá například ani Libuše Olivová – Nezbedová.¹⁵ Odlišné chápání ohraničení termínu upozorňuje také Naděžda Bayerová.¹⁶

S chápáním, vymezením, ohraničením a charakterizováním termínu urbanonymie mají problém i zahraničí. O termínu spolu polemizují například autoři Polska – Katarina Handkeová¹⁷ nebo autoři Ruska – N. V. Podol'ská¹⁸ a A. V. Superanská, kteří chápou ulice a VP jako hodonyma v městském prostředí. Pojmy urbanonymie a urbonymie užívá ve svých dílech N. V. Podol'skaja ve *Slovníku ruské onomastické terminologie*. Dále se urbanonymií v Polsku zabývá ve svém díle

¹⁰ JELÍNEK, Milan. Brno-město uprostřed Evropy. Brno: Magistrát města Brna, 1994.

¹¹ ODALOŠ, Pavol. Ulice a námestia Banskej Bystrice v kontextu histórie a súčasnosti. In. Brno uprostřed Evropy. Brno: Magistrát města Brna, 1994. s. 184-187.

¹² ANTOLOGIE. KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek; PLESKALOVÁ, Jana. Encyklopedický slovník češtiny. Praha, 2002. s. 604.

¹³ ŠRÁMEK, Rudolf. Urbanonymie a urbonymie. In. Onomastický zpravodaj. 31. Ročník. Praha, 1990. s. 66.

¹⁴ ŠMILAUER, Vladimír. Úvod do toponomastiky. 2. vydání. Praha, 1966. str. 9.

¹⁵ OLIVOVÁ – NEZBEDOVÁ, Libuše. Slovník pomístních jmen v Čechách. Praha, 2000. s. 169

¹⁶ BAYEROVÁ, M. K slezskoostravskému uličnímu názvosloví. Onomastický zpravodaj. Praha: Akademia, 2000.

¹⁷ HADKE, K. Polskie nazewnictwo mejskie. Warsazawa, 1992. Z onomastické konference ve Waršavě.

¹⁸ PODOL'SKÁ, N. V. Slovar' ruskoj onomastičeskoj terminologii. Moskva, 1978. s. 154.

Struktura nazw ulic¹⁹ i placów Rzeszowa (The structure of the Street Names in Rzeszów)

H. Górný V německé literatuře o uličních názvech a veřejném prostranství píše R. Kohlheim.²⁰

Další díla uvedená pod čarou, se zabývají vždy nějakým konkrétním územím, pohledem, nebo specifickou studií týkající se urbanonym. Například Zofia Abramowicz²¹ se ve své práci věnuje změnám urbanonym a jejich transformací ve dvou periodách a to první německé a druhé polské periodě v západním Polsku, dále dílo o historii a užívání a pojmenovávání ulic v minulosti se věnuje práce *Jména ulic v České Lípě ve středověku* od Jaroslava Panáčka,²² kterému je věnováno místo v časopise ACTA ONOMASTICA z roku 1995. Pavel Štěpán²³ se ve své studii zabývá tvořením iradiací (přenesením názvů) z pomístních a místních toponym na uliční názvy a jiná urbanonyma na příkladu hlavního města Prahy. Zabývá se tvořením detoponymických adjektiv (například Gruzínská ulice) podle mluvnic češtiny, která užívá pro vytváření přídatných jmen sufix.²⁴ Detoponymickým jménům se Pavel Štěpán věnuje také v díle *Nová Pražská detoponymická urbanonyma*,²⁵ ve kterém navazuje na svou předcházející práci. Odborný zájem o urbanonyma se z jiného pohledu, než onomastiky projevuje zejména sestavováním seznamů vývoje uličního názvosloví jednotlivých měst, kterým se věnují slovníky ulic od Laštovky²⁶ nebo vznikem místopisných prací od Rudolfa Šrámka a Gebauera²⁷ V článku *Libuše Olivové-Nezbedové*,²⁸ který uveřejnila v časopise ACTA ONOMASTICA, se pozornost věnuje z velké části také historii města, vývoji od jeho vzniku a událostem, které město a obyvatelé Chocně postihly.

¹⁹ GÓRNÝ, H. *Struktura nazw ulic i placów Rzeszowa. The structure of the Street Names in Rzeszów.* In. *Acta onomastica.* Ročník XLVII. Praha: Ústav pro český jazyk AV ČR, 2006. s. 197. s. 197.

²⁰ KOHLHEIM, R. In. *Acta onomastica.* Ročník XLVII. Praha, 2006. s. 274

²¹ ABRAMIWICZ, Zofia. *Changes in urbanonyms od Northeastern Poland in context of Statehood transformation.* In. *Acta Onomastica.* 51, ročník, 2. část. Praha, 2010. s. 417.

²² PANÁČEK, Jaroslav. *Jména ulic v České Lípě. Names of Streets in Medieval Česká Lípa.* In. *Acta Onomastica.* Ročník 36. Praha, 1995. s. 187.

²³ ŠTĚPÁN, Pavel. *Tvoření detoponymických urbanonym, na příkladu urbanonymie hlavního města Prahy. Formation of Detoponymic Urbanonyms, On the Example of the Urbanonyms of the Capital of Prague.* In. *Acta Onomastica.* Ročník 52. Praha, 2011. ISBN 978-80-86496-55-9. s. 160.

²⁴ *suffix -ský existuje ve dvou komplementárních, nepřekrývajících se podobách –sk(ý) a ck(ý)“*

²⁵ ŠTĚPÁN, Pavel. *Nová pražská detoponymická urbanonym. New Detoponymic Urbanonyms in Prague.* In. *Acta Onomastica.* Ročník 53. Praha, 2012. s. 295.

²⁶ LAŠTOVKA, Marek. LEDVINKA, Václav. *Pražský uličník I., II. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství.* 1. vydání. Praha, 1997.

²⁷ GEBAUER, Josef a ŠRÁMEK Pavel. *Náměstí a ulice města Opavy: historický místopis.* Oprava, 1990. s. 189.

²⁸ OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše. *Jména ulic, náměstí, nábřeží a sadů na katastru města Chocně v minulosti a současnosti.* In. *Acta Onomastica.* Praha, 1998. s. 43.

Vysvětluje nutnost znalosti počtu obyvatel a domů pro pojmenování ulice v minulosti a motivace pro pojmenovávání urbanonym v současnosti v Chocni. Podobným tématem se zabýval také Bohumír Dejmek v práci „*Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic*“, o této práci následně sepsal článek Vladimír Koblížek.²⁹ Lenka Kalousková³⁰ se věnuje morfosyntaktické analýze, vyhodnocení lexikálních a slovotvorných jevů a dvojjazyčnému rozboru urbanonym na území Prahy. Bohumír Dejmek³¹ se ve svém díle *Vhodnost jednotlivých slovotvorných typů urbanonym v komunikaci* zabývá slovotvornou strukturou a charakteristikou jmen ulic na příkladu uličních názvů Hradce Králové.³² Ladislav Dvonč³³ se v díle, *O změnách názvoch ulic a náměstí*, zmiňuje o klasifikaci Emy Krošlákové, nicméně se inspiroval klasifikací Michala Blichy, kterou užívá pro svou práci a dělí tedy názvy ulic a náměstí na společensky angažované a neangažované a řeší správné užití jmen osob pro pojmenování ulic.³⁴

Reklamní funkcí proprií se také zabývá Christian Tarpley.³⁵ Jaroslav David se ve svém díle *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie* zabývá přímo reklamní funkcí urbanonym. S urbanonymi jsou spjata také jména Michal Blicha,³⁶ Ivan Lutterer,³⁷ Naděžda Bayerová³⁸ nebo Zdeněk Jaroš.³⁹ Minulý rok napsal David Vaculík z Masarykovy univerzity dizertační práci na téma *Urbanonymie vybraných měst Moravy a Slezka*,⁴⁰ ve které se věnuje vzniku, vývoji,

²⁹ KOBLÍŽEK, Vladimír. Bohumír Dejmek: Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic. In. Acta Onomastica. Praha, 1998. s. 179.

³⁰ KALOUSKOVÁ, Lenka. Srovnání českých a německých urbanonym na území Prahy. In. Acta Onomastica. 51. ročník, 2. část. Praha, 2010. s. 497.

³¹ DEJMEK, Bohumír. Vhodnost jednotlivých slovotvorných typů urbanonym v komunikaci. In. Onomastický zpravodaj ČSAV. Ročník 32-33. Praha, 1992. s. 12

³² do uličních názvů řadí Dejmek „*jména ulic, tříd, náměstí, nábřeží, sadů, parků, mostů, schodišť a podobně.*“

³³ DVONČ, Ladislav. O změnách názvoch ulic a náměstí. In. Onomastický zpravodaj ČSAV, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV. Ročník 32-33. Praha, 1992. s. 20.

³⁴ „*Pojmenovanie typu: Ulica Pavla Behlavého nie Behlavého ulica.*“

³⁵ TARPLEY, Christian. Street names as Sinfposts of World cultures. In. Namenforschung. Names Studies. Les noms propres 2. Berlin: New York, 1995. s. 1481–1499

³⁶ BLICHA, Michal. Sémantická motivacia nových názvoch ulic. In. Urbanonymia. Bratislava, 1988. s. 63.

³⁷ LUTTERER, Ivan. Názvy pražských ulic z hlediska praxe. In: Urbanonymia. Bratislava, 1988.

³⁸ BAYEROVÁ, Naděžda; ŠRÁMEK, Rudolf. Podíl onomastiky při standardizování urbanonymie. In. Urbanonymia. Bratislava, 1988.

³⁹ JAROŠ, Zdeněk. Jihlavské ulice a vývoj jejich pojmenování. Jihlava, 1993

⁴⁰ VACULÍK, David. Urbanonymie vybraných měst Moravy a Slezska. Brno, 2014. s. 495. Dizertační práce

systemem a klasifikací urbanonym. V roce 2012 vznikly práce Jany Divišové⁴¹ na téma *Urbanonymie města Jihlavy*, bakalářská práce Uliční názvosloví v Klatovech, kterou napsala Iva Kortánová⁴² a bakalářská práce Jiřího Fořta⁴³ na téma *Změny v názvech plzeňských ulic a náměstí v průběhu novodobých dějin a jejich historická podmíněnost*. Jiří Fořt se v práci z velké části zabývá historií a osobnostmi, které jsou motivem pro pojmenování ulic. Ulice pojmenované podle osobností jsou jádrem jeho bakalářské práce.

O ulicích, náměstí a veřejném prostranství na území města Plzně se nejvíce dozvíme z archivu města Plzně, ale také z knihy *Plzeň průvodce po městě a okolí* od Josefa Rouse⁴⁴ nebo knihy *Plzeňské pomněnky* od Karla Schwarze.⁴⁵ Obě tato díla se zabývají historií Plzně, jejím vznikem a vývojem a často se věnují také ulicím, náměstím a VP a okolnostem či osobám, po kterých byla urbanonyma pojmenována. Proměny názvů ulic, náměstí a veřejného prostranství zachycují foto-knihy *Plzeň* Josefa Kubína,⁴⁶ *Plzeň 1880 – 1935*,⁴⁷ *Plzeň 1935 – 1965*⁴⁸ a *Plzeň 1965 – 2000*⁴⁹ od autorů Petra Mazného, Zdeňka Hůrky, Petra Flachse a Ludka Krčmáře. Tyto knihy nezachycují pouze názvy, ale také proměny domů a lokalit, jejich změnu a vybavení, využití a rušnost.

Jelikož mezi urbanonyma řadíme také mosty, věnujeme pozornost také dílům s tímto tématem. O plzeňských mostech se nejvíce dočteme z článku Plzeňského deníku od Josefa Dušana.⁵⁰ Plzeňskými mosty, převážně jejich stavbami a konstrukcemi, ale i některými jejich názvy se zabývá například Miroslav Liška v díle *Plzeňské mosty a lávky*,⁵¹ případně i dílo *Plzeňské mosty a lávky na přelomu 19. a 20. věku 2007* od

⁴¹ DIVIŠOVÁ, Jana. *Urbanonymie města Jihlavy*. Liberec, 2008. s. 85. Diplomová práce

⁴² KORTÁNOVÁ, Iva. *Uliční názvosloví v Klatovech*. Plzeň, 2012. Bakalářská práce.

⁴³ FOŘT, Jiří. *Změny v názvech plzeňských ulic a náměstí v průběhu novodobých dějin a jejich historická podmíněnost*. Plzeň, 2012. s. 92. Bakalářská práce.

⁴⁴ ROUS, Josef. *Plzeň, průvodce po městě a okolí*. 1. vydání. Plzeň, 1962.

⁴⁵ SCHWARZ, Karel. *Plzeňské pomněnky*. 1. vydání. Plzeň, 2011.

⁴⁶ KUBÍN, Josef. *Plzeň*. 1. vydání. Plzeň, 1971. s. 190

⁴⁷ MAZNÝ, Petr. HŮRKA, Zdeněk. Ing. FLACHS, Petr. Mgr. KRČMÁŘ, Luděk. *Plzeň 1880-1935*. Plzeň, 1999.

⁴⁸ MAZNÝ, Petr. HŮRKA, Zdeněk. Ing. FLACHS, Petr. Mgr. KRČMÁŘ, Luděk. *Plzeň 1935-1965*. Plzeň, 1999.

⁴⁹ MAZNÝ, Petr. HŮRKA, Zdeněk. Ing. FLACHS, Petr. Mgr. KRČMÁŘ, Luděk. *Plzeň 1965-2000*. Plzeň, 1999.

⁵⁰ *Plzeňský deník*, 22. listopadu 2014, autorka článku Miroslava Vejvodová. Strana 4.

⁵¹ LIŠKA, Miroslav. *Plzeňské mosty a lávky*. 1. vydání. Plzeň, 2014. s. 172.

Jana Schýbala,⁵² které je bohaté na historické fotografie mostů. Plzeňským mostům také věnuje pozornost ve své studii *Návrhy názvů nového plzeňského mostu* Lumír Klimeš.⁵³

3 Teoretická část

3.1 Onomastika - Definice onomastiky

Onomastika je nauka zabývající se nomina propria.⁵⁴ Rudolf Šrámek chápe onomastiku jako „*nauku o vzniku a fungování propriálních pojmenovacích soustav, o jejich realizacích v konkrétních podmínkách společenských, časových a místních a jako nauku o konkrétních prvcích těchto soustav.*“⁵⁵ Propria dělíme na bionyma⁵⁶ a abionyma.⁵⁷ Bionyma lze dále dělit na antroponymum,⁵⁸ nepravé antroponymum,⁵⁹ theonymum,⁶⁰ zoonymum,⁶¹ nepravé zoonymum⁶² a fytonymum.⁶³ Abionyma se dále člení na toponyma,⁶⁴ kosmonyma,⁶⁵ chrématonymum⁶⁶ a geonymum.⁶⁷

3.2 Toponymie

3.2.1 Definice toponomastiky

Toponomastiku⁶⁸ „*lze definovat jako nauku o vlastních jménech zeměpisných.*“^{69/70} V současné době začíná mít toponymie jako disciplína poměrně samostatné postavení ve vědě. Zabývá se vznikem a fungováním toponym, jejich realizací ve společenských, kulturních a politických podmínkách, časovém a místním vymezení. Objektem studie toponymie jsou toponyma, neboli vlastní jména nacházející

⁵² SCHÝBAL, Jan a kol. *Plzeňské mosty a lávky na přelomu 19. a 20. věku* 2007. 1. vydání. Plzeň, 2007.

⁵³ KLIMEŠ, Lumír. *Návrhy názvů nového plzeňského mostu*. In. *Acta onomastica*. 44. ročník. Praha, 2003. s. 40.

⁵⁴ LINHART, G. Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století*. 1. Vydání. Praha: Dialog, 2008. s. 416

⁵⁵ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 51.

⁵⁶ Bionymum – vlastní jméno živého organismu nebo organismu který chápeme jako živý

⁵⁷ Abionymum – vlastní jméno neživého objektu a jevu přírodního nebo člověkem vytvořeného

⁵⁸ antroponymum – jména křestní, přídomků, příjmení, jméno po chalupě

⁵⁹ nepravé antroponymum – vlastní jméno smyšlených osob (mytologické bytosti)

⁶⁰ Theonymum – vlastní jméno bohů

⁶¹ Vlastní jméno skutečných živočichů (pes Dingo)

⁶² Nepravé zoonymum – smyšlené jméno živočichů (oř Šemík)

⁶³ Fytonymum – názvy rostlin

⁶⁴ Toponyma – vlastní jméno přírodního nebo uměleckého objektu zřesleno na mapě

⁶⁵ Kosmonyma – neboli astronymum je vlastní jméno objektů mimo planetu Zemi

⁶⁶ Chrématonymum – lidské dílo zakotvené v ekonomických a kulturních svazcích mimo přírodu

⁶⁷ Geonymum – vlastní jméno přírodního neživého a člověkem vytvořeného objektu

⁶⁸ v dřívě se užívalo také termínu topografická onomastika, toponymika

⁶⁹ ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. ISBN 16-910-66. str. 9.

⁷⁰ vedle pojmu zeměpisný je možné užívat také geografický, topografický nebo místní

se v krajině, přírodního nebo umělého charakteru, zafixovaná v mapových materiálech, starých listinách aj.

3.2.2 Dělení toponomastiky

Toponomastika zastřešuje 3 kategorie:

- Choronyma – vlastní jméno větších přírodních nebo správních celků z hlediska horizontálního členění
 - a) Přírodní objekty – vlastní jména pro pouště, kontinenty, regiony, přírodní územní celky
 - přírodním choronymem je například Evropa, pokud je chápána jako kontinent
 - b) Objekty lidské činnosti⁷¹ - vlastní jména pro státy, země, sdružení zemí, kraje administrativní celky, regiony, okresy, národní parky, aj.
 - Choronymem vytvořeným lidskou činností je například Evropa, ale musí být chápána jako administrativní celek
- Oikonyma (místní jména) – vlastní jména pro obydlené objekty (pustých i zaniklých), vsi a jejich části, samoty, obce, hrady, zámky, mlýny, továrny, sídliště, ulice, nábřeží, náměstí, mosty (ve městech), předměstí, aj.

Některé osobnosti, zabývající se toponomastickou problematikou, se liší v názorech na zařazení názvů ulic. Například Adolf Bach se přiklání k místům neobydleným. Tato práce se ovšem přiklání k tvrzení Vladimíra Šmilauera, který názvy ulic řadí ke jménům sídlištním.⁷²
- Anoikonyma (pomístní jména) – toponyma označující neobydlené objekty, dále se dělí na:
 - a) Hydronyma – názvy mokřadů, řek, rybníků, potoků, jezer, oceánů, moří, kanálů, vodopádů, zálivů, vodních nádrží
 - b) Oronyma – vlastní jména pro vertikální členění zemského povrchu, tedy například pohoří, kopců, skal, hor, srázů, úbočí, horstev, jeskyní apod.
 - c) Agronyma – vlastní jména pro ekonomicky využívané plochy, tedy například pro pole, louky, lány, lesy, pastviny, vinice, chmelnice⁷³

⁷¹ je možné vedle termínu lidské používat termín administrativní

⁷² ŠMILAUER, Vladimír. Úvod do toponomastiky. 2. vydání. Praha, 1966. s. 9.

⁷³ Nezařazujeme sem neobdělávané pusté plochy půdy

- d) Hodonyma – toponymum pro komunikační spoje, stezky, polní cesty, silnice, staré obchodní, vojenské a poutní cesty a vlastní jména spojená s cestováním – železnice, lávky, letiště, přístavy mosty (mimo města) aj.

3.3 Urbanonymie

3.3.1 Definice urbanonymie a urbanonyma

Jak již bylo řečeno v úvodu, urbanonymie je poměrně složitým tématem a jeho definování není zcela jednoduché. Proto je důležité zamýšlení nad problematikou těchto termínů a zvolení té definice, kterou budeme užívat pro naši práci.

Urbanonymie nemá, co do rozsahu, jednotnou definici, avšak urbanonymii je možné chápat jako disciplínu, která studuje názvy ulic, náměstí a veřejného prostranství. Autorka Jana Pleskalová v Encyklopedickém slovníku češtiny sama varuje před odlišným chápáním tohoto termínu a uvádí, že lze urbanonymum definovat takto: „*zpravidla vlastní jména sídelních a nesídelních objektů ležících na katastru města.*“ Objekty, které lze v urbanonymii studovat, mají jména ulic, obvodů, čtvrtí, sídlišť, náměstí a jiných veřejným prostranství bez hydronym a oronym, pokud nenazývají nějaký specifický objekt města.⁷⁴

Podle Milana Majtána zní definice takto: „*Za urbanyma se považují: (1) názvy městských obvodů, čtvrtí, urbanistických obvodů, sídlišť; (2) názvy náměstí, ulic a jiných veřejných prostranství (trhů, hřbitovů, parků, alejí); (3) mostů, podchodů, fontán, památníků, soch; (4) významných budov sídelního a nesídelního charakteru, částí městských opevnění, sídel různých institucí; (5) významných místností, sálů; (6) tratí, stanic a zastávek (železničních, tramvajových, autobusových a jiných).*“ definice shrnuje poznatky z prvního slovenského urbanonymického semináře.⁷⁵

Navzdory definicím autorky Jany Pleskalové a Milana Majtána vyskytují se i autoři, kteří termín urbanonymie vůbec nepřijali a ve svých dílech termín neuvádějí. Například profesor Vladimír Šmilauer termín urbanonymie neuvádí a říká: „*Je zapotřebí nepřetěžovat terminologii.*“⁷⁶

⁷⁴ ANTOLOGIE. KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek; PLESKALOVÁ, Jana. Encyklopedický slovník češtiny. Praha, 2002. s. 604.

⁷⁵ MAJTÁN, M., Onymia a urbanonymia. In: Onomastika a škola 2 – Urbanonymia. Zborník přednášok z 2. celostátného seminára Modra-Piesky 8.-10. októbra 1988. P. Žigo (ed.).

⁷⁶ ŠMILAUER, Vladimír. Úvod do toponomastiky. 2. vydání. Praha, 1966. 9.

Celé vymezení „městské onymie“ vyplývá ze vztahu objekt – jméno, který vzniká v originálním prostředí města. Propria nacházející se na městském prostoru nejčastěji nazýváme termínem urbanonymum⁷⁷ a soubor těchto městských názvů jako urbanonymii. Oba pojmy jsou odvozené z latinského slova urbanus (městský).

Musíme zohledňovat rozdíl mezi pojmem urbanonymum a urbonymum. Urbanonyma „jsou jména všech osídlených i neosídlených objektů nacházejících se na historicky i soudobě vymezeném katastru sídelního útvaru, který má charakter (statut) města a pojmenovávající nejrozmanitější objekty (kromě antroponymických) majících pro život města význam a v katastru města se realizují.“⁷⁸ Urbonyma „jsou vlastní jména lidských sídlišť, která mají buď od svého vzniku (založení), nebo získaná během historického vývoje statut města.“⁷⁹

3.3.2 Prostorové vymezení urbanonymie

Všechny urbanonymické práce vymezují městské názvy prostorem města. I přesto prostor města bývá pojat odlišně. Setkáváme se s vymezením vzhledem k charakteru, různorodosti a rozmístění objektů. Jsou práce,⁸⁰ které za městský prostor považují pouze historické jádro města, nebo historické jádro města s částmi města vnějšího, ale existují i práce, které na problematiku plošného vymezení nahlízejí z toho nejširšího hlediska. V nejširší koncepci je považováno vnitřní město a všechny pojmenované objekty na katastrálním území města. K tomuto vymezení se přiklání také definice Jany Pleskalové.⁸¹

3.3.3 Objektové vymezení urbanonymie

Objektové vymezení, nejen v české urbanonymii, způsobuje největší rozpory mezi autory. Jednoznačné objektové vymezení se týká pouze městských hodonym – názvů ulic, náměstí, nábřeží, sadů aj.⁸² Zařazení ostatních jmen samotného města a jeho částí (názvy budov, institucí, polí, řek, aj.) je však nejednoznačné a způsobuje největší spory a ohrožuje i samotnou urbanonymii.

⁷⁷ Urbanonymum = městské jméno

⁷⁸ ŠRÁMEK, Rudolf. Urbanonymie a urbonymie, Onomastický zpravodaj. Praha, 1990, ročník 31, s. 73.

⁷⁹ Tamtéž, s. 73

⁸⁰ VACULÍK, David. Urbanonymie vybraných měst Moravy a Slezska. Brno, 2014. Disertační práce. s. 7

⁸¹ ANTOLOGIE. KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek; PLESKALOVÁ, Jana. Encyklopedický slovník češtiny. Praha, 2002. s. 604.

⁸² KNAPPOVÁ, Miloslava. Jazyková kultura a urbanonymie. In: Brno – město uprostřed Evropy. Brno, 1994. s. 188.

Tato práce si z důvodů nejednotné definice objektového vymezení stanovuje definici městských názvů pro objekty vlastní. Do městských názvů, které práce zpracovává, řadíme názvy ulic, náměstí a veřejného prostranství na katastrálním území města, při čemž do veřejného prostranství zařazujeme pouze sady, předměstí, nábřeží, obvody a mosty. Můžeme si všimnout, že v této práci jsou do vymezení urbanonym zařazené pouze vybrané objekty, které spadají do jednoznačně uznávaných městských hodonym.

3.3.4 Funkce městských názvů Urbanonym

V historii plnily názvy ulic, náměstí a VP funkci odlišovací, aby obyvatelé města odlišili například náměstí od ulic nebo jednu ulici od druhé. Nejstarší názvy se dochovaly z dob středověku. V té době měla jména hlavně specifickou funkci, umožňovaly identifikovat daný objekt, tzn. že si lidé pojmenovávali ulice například podle vlastních objektů, čímž si ulici nebo veřejné prostranství snažili přivlastnit. Ve středověku názvy ulic vznikaly převážně spontánně a pro lepší orientaci lidí. Minimálně se objevovalo politické ovlivnění při pojmenovávání urbanonym.

„Základní vlastnosti proprií jsou nominace, identifikace a diferenciacie. Tyto funkce jsou charakterizovány jako primární, onymicky nezpochybnitelné.“⁸³

V dnešní době plní městské názvy i další funkce: a) administrativní, pro vytvoření mapových listů a odlišení určitých objektů a míst (Anglické nábřeží, Denisovo nábřeží, Mlýnské nábřeží aj.) b) užitkovou funkci (U Panského dvora, V Malé Doubravce aj.) c) reprezentativní funkci (Úzká, Tichá, Hluboká ulice aj.) d) orientační funkci (V Šipce, U Tržiště, Jižní, Severní nebo Východní předměstí aj.). Orientační funkce často je spojována s určitým místem nebo objektem (Lochotínská ulice – orientuje se směrem k části města Lochotín, Kasární ulice – v místě dřívějších kasárenských budov aj.) e) nominativní neboli pojmenovávací funkce (Úslavská, U Vlečky, Veleslavínova ulice, náměstí Republiky, Chodské náměstí, aj.) f) emotivní funkce (Viktoria Strasse = ulice vítězství – starý název pro Americkou ulici). Názvy mohou zrcadlit i emoce, které v lidech ulice vyvolává (Andělská, Božická ulice aj.), Nebo ulice s funkcí odrážející dobu či politickou situaci, za které název vznikl (Masarykova ulice, historický název ulice – Benešova ulice aj.). Dále názvy plní funkce

⁸³ DAVID, Jaroslav. Smerdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie. 1. vydání. Praha, 2011. s. 186

diferencující (Pod Cihelnou, Pod Kostelem, Pod Lešem aj.), psychologické, které mohou v lidech vyvolávat špatné (Popelnicová, Plynární, Chemická ulice aj.) nebo dobré myšlenky (Cukrářská, Sladovnická, Pivovarní ulice), mytologické či kulturně-historické funkce urbanonym (historická ulice 1. máje, 29. Května nebo ulice 17. Listopadu aj.) a jiné další funkce.

Navzdory uvedenému dodnes nebyl podán v onomastice přesný výčet ani popis všech funkcí.⁸⁴ Všechny tyto funkce jsou charakterizovány jako sekundární, ale u určitých proprií jsou některé funkce zvýrazňovány.⁸⁵

Jedna z nepříliš známých a probíraných funkcí urbanonym je funkce reklamní.⁸⁶ Podle Jaroslava Davida, který reklamním urbanonymům věnuje samostatnou část ve svém díle *Smrdiv, Brezněves a Rychlonožkova ulice*,⁸⁷ plní urbanonyma reklamní funkci specifickým způsobem od ostatních toponym. Je to „pojmenování reálného objektu, např. osada, ulice, přímo jménem tam či v blízkosti sídlící firmy nebo využití onyma, které v kontextu např. s názvem firmy vytváří jeden reklamní celek.“⁸⁸ Reklamní urbanonyma vznikají dvěma způsoby, buď pojmenováním ulice podle nějakého objektu, jako například ulice U Prazdroje v Plzni před Měšťanským pivovarem Plzeňský prazdroj, nebo pojmenování objektu podle názvu ulice, čímž uliční název získává reklamní funkci. Takovou ulicí v Plzni je ulice Perlová, ve které vznikla Perlová čajovna, nebo hotel Perla, nebo bývalá ulice Mansfeldova u náměstí, v níž dnes stojí stejnojmenná restaurace.

Honorifikační funkce a hlavně její motiv se dříve používal převážně, k vyjádření iradiace⁸⁹ k danému objektu. Dnes jsou často velkým administrativním problémem a jeví se jako nejnestabilnější názvy pro ulice, náměstí i VP, často jsou svou nestabilitou nepříjemné také pro obyvatele města. Honorifikační jméno většinou neodráží vlastnosti objektu a často vůbec neplní základní onymické funkce, ale i přesto je nejčastěji užíváno pro pojmenování urbanonym. Honorifikační jména jsou vytvářena oficiální státní, stranickou, nebo jinou politickou mocí, a proto obvykle nemají často dlouhého

⁸⁴ ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

⁸⁵ DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brezněves a Rychlonožkova ulice*. Kapitoly z moderní české toponymie. 1. vydání. Praha: Academia, 2011.

⁸⁶ Reklamní = přací

⁸⁷ DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brezněves a Rychlonožkova ulice*. Kapitoly z moderní české toponymie. 1. vydání. Praha: Academia, 2011.

⁸⁸ Tamtéž, s. 189.

⁸⁹ Iradiace = vyjádření vlastnictví

trvání. U honorifikačních pojmenování se také uplatňuje povaha značková, která se projevuje při komolení jmen, nebo jeho špatného zapsání do mapových listů či starých listin. Ulice Skvrňanská v Plzni je příkladem takové značkové povahy, jelikož v minulosti se ulice nejmenovala Skvrňanská, ale Škvrňanská, avšak postupem času a přepisováním map se název změnil.

3.3.5 Klasifikace urbanonym

Klasifikace musí projít funkčním rozříděním, na základě kterého určujeme společné, nebo specifické znaky systému, vedoucí k celkovému zhodnocení a klasifikaci. Z důvodu velké rozmanitosti souboru užívaných názvů v urbanonymii se tento úkol nejeví příliš jednoduchým.

Klasifikační podmínka (kritérium) by mělo být zvoleno tak, aby splňovalo funkční členění městských proprií do jednotlivých souborů a ohraničovalo jednotlivé typy. Celá klasifikace by měla být srozumitelná, řádně by od sebe měla odlišovat jednotlivé skupiny (typy) a nesmí se přitom stát komplikovanou a ztratit svou přehlednost.

Problém v klasifikaci občas nastává v tom, že určené kritérium může postihovat pouze jednu stránku městských názvů. Pak si musíme uvědomit, co vedlo k vzniku daného urbanonyma a rozhodnout se, do které kategorie jej zařadíme.

Práce se inspiruje klasifikací Emy Krošlákové,⁹⁰ jejíž klasifikační kritéria si ještě upravíme, s ohledem na specifika urbanonymie města Plzně. Ema Krošláková dělí názvy na dvě hlavní skupiny: dedikační a orientační, kde každá z nich má několik podřazených skupin. Pro klasifikaci Plzeňské urbanonymie jsme vybrali pouze širší rozřídění do skupiny orientační, ve které máme 7 podskupin a dedikační skupiny se 4 podskupinami.

3.3.6 Klasifikace pro urbanonymii města Plzně:

A. Motiv orientační:

A₁ Názvy zeměpisného původu – orientace ulice – do této sub-skupiny spadají názvy typu Jižní, Severní a Východní předměstí; situovanost (umístění) ulice – sem patří názvy, které určují, kde se „objekt“ nachází a patří sem tedy například ulice

⁹⁰ KROŠLÁKOVÁ, Ema. Urbanonyma v procesu výuky a výchovy. In: Onomastika a škola 2 – Urbanonymia. Zborník prednášok z 2. celostátneho seminára Modra-Piesky 8.-10. októbra 1988. P. Žigo. s. 56-61.

Mezi Stadiony, Kolmá, V Ráji, Horní, Dolní, Dolejší nebo V Šipce; směr ulice – podskupina s názvy typu Ke Karlovu, Ke Kukačce, Ke Svatému Jiří, ale také jména ulic Klatovská, Nepomucká, aj.

A₂ Názvy podle charakteru – tvar ulice – do této kategorie řadíme jména typu Dlouhá, Hluboká nebo Úzká; vlastnost ulice – tato skupina se skládá z názvů Jasná, Horká, Chemická, Dřevěná, Cvokařská aj.

A₃ Název podle nějakého objektu – to jsou názvy, které souvisí se stavbou, nebo nějakým pomníkem a podle kterých se ulice pojmenovala. Například v roce 1895 existovala v Plzni Kasární ulice, dnes jsou to sady Pětatřicátníků, nicméně oba tyto názvy jsou odvozeny od kasáren 35. pěšího pluku. Dále sem spadají jména Františkánská, nebo Divadelní ulice. Názvy podle řemesla – řadíme sem například ulici Havířskou nebo Kamenickou.

A₄ Podle jmen místních – do této skupiny jmen řadíme ulice Lochotínská, Doudlevecká, Slovanská, nebo Doubravecká, které jsou odvozené od názvů městských obvodů. Ulice Žatecká, Minská nebo Moravská jsou jména odvozená od obcí, měst, států nebo jejich částí.

A₅ Názvy podle rostlin a živočichů – ulice, které převzaly název po rostlině, jsou velice časté, převážně u ulic, které se vzdalují městskému centru. Názvy ulic Bazalková, Hroznová, Chmelová, Jetelová, Jasmínová, Jedlová, Jiřinová, Olšová, Ořechová atd. se především užívaly z důvodu nedostatku jiných jmen. Podle živočichů je pojmenovaná ulice Motýlová nebo Sokolská.

A₆ Podle pomístních jmen - názvy odvozené od hydronym, např. jména Úslavská, Potoční, Říční ulice aj.; do skupiny podle oronym se řadí ulice Skalní nebo Srázná; oproti tomu do skupiny agronym řadíme ulice Lesní, Luční, Strnišťová, Sadová aj.

A₇ Ostatní – tato kategorie zahrnuje všechny názvy, které nelze zařadit do žádné z výše uvedených kategorií, ale i přesto je musíme do klasifikace nějak zahrnout. Patří sem například jména podle měsíců – Únorová, Květná, Dubnová, Lednová, Prosincová, Listopadová atd.; podle ročních období – například ulice Zimní; podle Barev – Zelená ulice, ale patří sem také ulice s názvy typu Jitřní nebo Polední ulice.

B. Motiv dedikační:⁹¹

⁹¹ Dedikační = Honorifikační motiv

B₁ Názvy podle slavných osobností – názvy se užívají bez ohledu na to, zda jsou Slavné osobnosti z České republiky, nebo jiných zemí. Do této klasifikační skupiny patří jména podle spisovatelů – Nerudova, Bezručova, nebo Máchova; dále do této kategorie spadají jména podle umělců, ať už to byli malíři, sochaři, nebo hudebníci či jiní – ulice Bedřicha Smetany, Smetanovy sady, Mozartova ulice aj.; dále podle vědců a vynálezců – Morseova ulice.

B₂ Názvy podle politických činitelů, buditelů a osvoboditelů – například ulice Komenského, Leninova, Masarykova, Petáková, Jungmannova a mnoho dalších. Také sem zařazujeme ulice pojmenované podle generálů, vojevůdců a panovníků – například ulice Františka Josefa I., Karla IV., generála Ludvíka Svobody nebo most generála Pattona.

B₃ Názvy podle historických a oslavných událostí – do této třídy spadají názvy např.: sady 5. května, ulice 1. máje, 17. listopadu nebo Politických vězňů, ale také náměstí Míru.

B₄ Ostatní – mezi ostatní řadíme názvy podle sportovců, stavitelů, podnikatelů, techniků aj. – do této kategorie patří např. názvy náměstí Emila Škody, Habrmanova, Alešova, Křížíkova nebo Adelova ulice a Křížíkovy sady.

4 Urbanonymie města Plzně

Názvy ulic a VP města Plzně i dalších měst, ačkoli si to možná málokdo uvědomuje, mají nejen jazykový úděl, tzn. z jakého jazyka pochází, nebo který daný název jazyk ovlivnil (např.: germánská slova, slovanská, keltská, aj.), ale je nutné na uliční jména pohlížet také z historického a politického hlediska, tzn. co ovlivnilo vznik názvů nebo jeho záměnu za název jiný. Tedy si musíme si uvědomit, že je důležité studium a pohlížení na názvy jak jazykově tak historicky, politicky, charakterizačně, identifikačně aj. a nelze je od sebe individualizovat, jelikož spolu navzájem souvisí. Musíme mít na mysli, že název není pouze skladba písmen v daném jazyce, ale také se v něm odráží minulost, historie a mytizace, při které název vznikl a nemalou vahou ovlivnil, nebo ovlivňuje obyvatele, kteří jej užívají či užívali.

Plzeň vznikla na konci 13. století roku (1295) a město bylo obeháno hradbami se čtyřmi branami, Litickou, Malickou, Říšskou a Pražkou, které jsou dnes pouhým odkazem na městské hradby. Názvy bran se nijak neměnily, nicméně dodnes obyvatelé používají k orientaci názvy „u Pražské brány“, nebo pouze „u branky“. Hradby nechal zbourat purkmistr Martin Kopecký, kvůli rozšíření města. Na jejich místě vyrůstaly okružní sady a průmyslové podniky a nové obytné čtvrti.⁹² Po Martinu Kopeckém je pojmenována dnešní Martinská ulice v Plzni.

Do 19. století procházela Plzeň převážně rozrůstajícími se změnami a odolávala mnoha obléhání, v roce 1618⁹³ byla Plzeň dobyta vojevůdcem Mansfeldem, po němž existovala v Plzni stejnojmenná ulice, dnes Dřevěná ulice.

20. století přineslo Plzni asi nejvíce zaznamenaných událostí, které ovlivnily plzeňskou urbanonymii. Na začátku 20. století přišel rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československé republiky. Tyto události se odrážejí ve jménech Masarykova ulice a náměstí Tomáše G. Masaryka, který byl prvním československým prezidentem. Dále období let první světové války a dob po ní, které ovlivnilo názvy ulic Benešova, Americká, Wilsonova, ale také například ulice Jungmannova, po obrozeneckém buditeli Josefu Jungmannovi aj. V roce 1924, jak již bylo řečeno, vznikla Velká Plzeň⁹⁴ připojením okolních obcí. Tím se začal měnit poměr orientačních a dedikačních názvů

⁹² ROUS, Josef. Plzeň, průvodce po městě a okolí. 1. vydání. Plzeň, 1962. s. 8.

⁹³ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

⁹⁴ SCHWARZ, Karel. Plzeňské pomněnky. 1. vydání. Plzeň, 2011. s. 11.

ulic. Následně doba druhé světové války, protektorátu a v 60. - 90. letech 20. století obsazení sovětskými vojsky velkou vahou, ale ne největší, ovlivnila urbanonyma na území Plzně. Největším příkladem jsou proměny názvů ulic Americké a Klatovské, které prošly mnoha obměnami až do současné Plzně. V roce 1942 byl v Plzni zřízen magistrát a připojeny obce Bolevec, Božkov, Bukovec, Černice, Hradiště, Koterov, Radobyčice a Újezd. Rokem 1957 začala výstavba sídlišť Slovany, Doubravka, Bory, Slovany, Lochotín a Vinice a uliční síť se začala značným způsobem rozrůstat.⁹⁵ Do konce 20. století byly připojeny další venkovské obce: Červený Hrádek, Křimice a Radčice, (Litice již v roce 1970).⁹⁶ Největší expanzi proměn názvů ulic, náměstí a VP přinesl rok 1989, rok Sametové revoluce, a to nejen v urbanonymii, ale také v ostatních částech onomastiky.

Období 21. století pro urbanonymii není příliš významné, ale nelze říci, že by v tomto časovém úseku nedocházelo ke změnám uličních a jiných urbanonymních názvů.

4.1 Proměny urbanonym v čase

Vybraná rozepsaná urbanonyma jsou zpracována podle vypracované tabulky viz. příloha A, která je zjištěna a převzata z kartografických pramenů, historických listin, archivních listin města Plzně, internetové stránky portálu města Plzně, článků v časopisech a novinách. Velká část informací je přebrána od lokální patriotky města Plzně promované pedagožky Silvie Schneiderové - Šípkové. Tříděné jsou dle dříve uvedených vytvořených klasifikačních tříd.

Tabulka č. 1 podává informace o počtu urbanonym daného motivu od roku 1895 do roku 2015. Z tabulky vyplývá poměrně plynulá zvyšující se tendence u obou motivů, nicméně si musíme všimnout poklesu počtu urbanonym s dedikačním motivem v roce 1945 a také poklesu počtu urbanonym s orientačním motivem v letech 1945, 1950, 1958, 1968 a 1991. Pokles v období 1940 - 1945 si můžeme vysvětlit okupací, při které se německým politikům nelíbily některé české názvy ulic, náměstí a veřejného prostranství a přejmenovávali je podle svých národních osobností, nebo měst. Pokles jmen s orientačním motivem si vysvětlujeme přeměnami názvů z orientačních motivů

⁹⁵ Chronologická historie Plzně [online]. Miloš Wimmer, 1997. [cit. 2015-28-3]. Dostupné z: <http://web.zcu.cz/plzen/history/index-cz.html>

⁹⁶ SCHWARZ, Karel. Plzeňské pomněnky. 1. vydání. Plzeň, 2011. s. 11.

na motivy dedikační a rušením některých ulic, které se nacházely například na území Škodových závodů, nebo dnešního autobusového nádraží. V dřívější době byly ulice i ve Škodových závodech, kde byla vedena mezi halami a administrativními budovami uliční síť. Tato síť je zde sice stále zachována, ale na mapových listech jí už nedohledáme, jelikož není spojována s uliční sítí Plzně a neplní žádnou onymickou funkci. Je to pouze soukromá vnitřní firemní uliční síť.

Tabulka 1: Počet urbanonym dedikačního a orientačního motivu

Rok	1895	1924	1931	1940	1945	1947	1950	1958	1968	1991	2005	2015
Dedikační	59	125	131	130	127	155	157	159	161	166	202	202
Orientační	116	235	309	310	309	351	346	328	326	320	424	424
Celkem	175	360	440	440	436	506	503	487	487	486	626	626

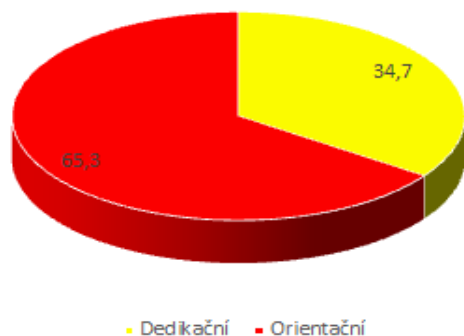
Vlastní zpracování dle přílohy A

Obrázky č. 1 a 2 podávají informace o procentuálním uplatnění motivů mezi lety 1924 a 2015, které jsou časovými mezníky našeho zkoumání proměn názvů. Z obrázku č. 1 i 2 je zřejmá převaha urbanonym s orientačním motivem, nicméně i tak je důležité si všimnout uvedených procent. V roce 1924 mělo orientační motiv více jak 65 % ulic, náměstí a VP a dedikační motiv zaujímal 34 %. Na obrázku č. 2 zaujímá orientační motiv více jak 67 procent a dedikační motiv okolo 32 %. Zvyšující se procentuální zastoupení orientačního motivu, přikládáme příčině pojmenovávání ulic jmény: Liliová, Dubnová, Únorová, Jetelová atd. Tyto názvy se v posledních 10 letech používají z takzvaného nedostatku jiných názvů jako jsou například podle pomístního nebo místního jména a potřeby rychle pojmenovat nově vzniklou ulici.

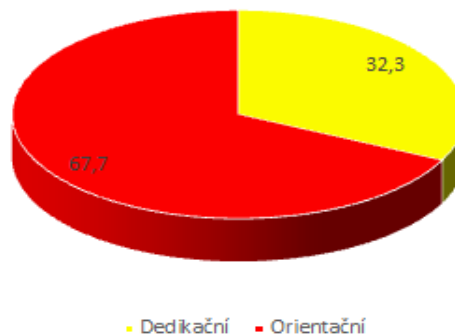
Obrázek 1: Procentuální porovnání dedikačního a orientačního motivu v roce 1924

Obrázek 2: Procentuální porovnání dedikačního a orientačního motivu v roce 1924

Procentuální porovnání dedikačního a orientačního motivu v roce 1924

Procentuální porovnání dedikačního a orientačního motivu v roce 2015

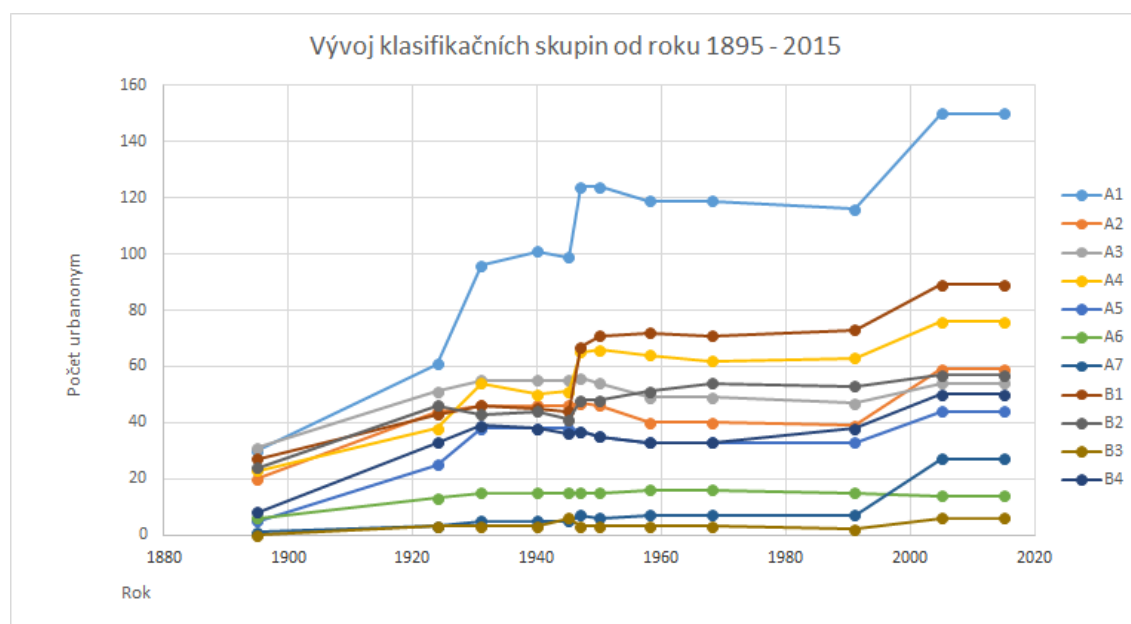

Vlastní zpracování dle přílohy B

Obrázek č. 3 zobrazuje vývoj v klasifikačních skupin dedikačního typu, které jsou znázorněny písmeny B1 až B4, a orientačního typu, znázorněny písmeny A1 až A7. Nejvýraznější pohyb v průběhu let je zaznamenán u skupiny A1, do které řadíme názvy podle zeměpisného původu – orientace, situovanost a směr ulice. Důvodem nejvýraznějších změn a vývoje této skupiny je hlavně jejich množství, které se v průběhu sledovaného období skokově zvyšuje. V obrázku si však musíme povšimnout i poklesu počtu urbanonym skupiny A1 v období 2. světové války. V období okupace bylo často pojmenování ulic změněno z orientačního na dedikační motiv s klasifikační skupinou B2. Za okupace bylo trendem pojmenovávání ulic po generálech a jiných politických osobnostech nebo se ulice, která měla dva názvy, pojmenovala jako jedna. Jak příklad si uvedeme Americkou třídu, která dnes vede od Klatovské třídy přes Wilsonův most a končí překřížením Sirkovou ulicí. Americká třída byla v roce 1924 uváděna jako třída Jungmannova, která vedla od Klatovské ulice po Wilsonův most, a ulice Františka Josefa I., která vedla od Wilsonova mostu až k Sirkové ulici. Druhý propad zaznamenala skupina A1, projevující se nejvíce v roce 1991, kdy probíhal největší boom přejmenovávání ulic a nejvíce se uplatňoval honorifikační motiv. Nejčastěji se vracely názvy, které zanikaly za okupace a následného obsazení ruskými vojsky. Vracely se názvy po českých politicích, národních buditelích a významných státních představitelích. Rušila se všechna pojmenování, která lidem připomínala tuhle

těžkou dobu. V době poklesu skupiny A1 tedy velmi narůstal počet urbanonym ve skupině B1, názvy podle hudebních skladatelů, umělců, vědců, aj., a B2, jména podle generálů, vojevůdců, politických osob aj. Dále lze z grafu vyčíst poměrně rovnoměrný a takřka ustálený vývoj klasifikačních skupin A2 – název podle charakterizující vlastnosti, A3 – název podle objektu nebo řemesla, A4 – název podle místního jména, A5 – název podle rostlin nebo zvířat a B4 – ostatní – sportovci, inženýři, zakladatelé aj. Tyto skupiny se vyvíjely rovnoměrně s přibývajícím počtem ulic, náměstí a jiných VP. Skupiny A6 – podle pomístních názvů, A7 – ostatní – dny v týdnu, měsíce aj. a B3 – název podle události, jsou na tom vývojově nejhůře, nicméně si musíme všimnout mírného nárůstu u skupiny A7. Tato skutečnost vyplývá z „nedostatku“ jiných jmen z ostatních skupin a používají se názvy typu Liliová, Únorová, Dubnová, Polední ulice, které ne zcela nesplňují základní funkci urbanonym.

Obrázek 3: Vývoj klasifikačních skupin od roku 1895 - 2015

Vlastní zpracování dle přílohy C

Komparací map, které jsou uvedeny v příloze D - G, zjistíme, jak se proměňovalo uplatňování klasifikačních skupin a to nejen v průběhu let, ale také v prostoru. I přes shodný počet, nebo poměr klasifikačních skupin v některém z let vymezeného období, se často liší právě jejich prostorové uspořádání. Jsou tedy ulice, které se například změnily z klasifikační skupiny A1 na skupinu B2 a jiná ulice prošla touto změnou v obráceném pořadí, jejich počet se ale nezměnil. Tento jev je možné pozorovat právě na mapách klasifikačních skupin.

Jako příklad je možné uvést Americkou třídu [B2], která je na mapě z období před 2. světovou válkou vyznačena oranžovou barvou.

V průběhu 2. světové války se název přesunul do klasifikační skupiny B3, v roce 1968 zpět do klasifikační skupiny B2 a v roce 1991 do skupiny A4. Takto lze pozorovat změny klasifikačních skupin u všech existujících názvů v daném roce.

Mapy rovněž podávají informaci o početním uplatnění daných skupin. V mapě z období před 2. světovou válkou je dominantní barva ulic oranžová [B2] a fialová [A1], oproti tomu na mapě z roku 1991 je dominantní zelená [B1] a růžová barva [B4]. Také je zde dobře viditelná změna u počtu ulic ve skupině B3, která většinou obsahuje pouze 3 názvy, nicméně v období 2. světové války je u této skupiny nárůst, díky emotivnímu pojmenování německých politiků. Příklad takové změny je třída Jungmannova (dnes Americká), která byla přejmenována za doby německé okupace na Viktoria Strasse (třída Vížeťví).

Příloha H nám podává informace o poměru ulic s dedikačním a orientačním motivem v současnosti. Z mapy je patrná převaha ulic s orientačním motivem, které převážně obklopují centrální část města, nebo historická jádra obcí Slovany, Skvrňany, Lochotín a Doubravky. Dedikační motiv se nejvíce prosazuje v historickém jádru města a centrech bývalých zaniklých obcí.

Mapa v příloze CH vyjadřuje pomocí tloušťky nebo velikosti znaku počet změn názvů, kterými ulice prošly. Největším počtem změn (6-9) prošla ulice Americká, která je v klasifikaci uvedena nejsilnější čarou. Za ní jsou ulice, které prošly 3 – 6 změnami, jako je například Masarykova, Klatovská ulice, nebo ulice Domažlická. Předposlední skupinou jsou ulice, které prošly alespoň jednou proměnou názvu, například ulice Na Pile, Na Dlouhých záhonech nebo také Mírová ulice. A v poslední kategorii jsou ulice, které od svého vzniku neprošly jedinou změnou svého názvu.

4.1.1 Předměstí

Severní předměstí

Saské předměstí, má orientační motiv – klasifikační skupina A4 – název podle místního jména, je na mapách zaznamenáváno až do roku 1934. Po roce 1934 přejmenováno na Severní předměstí, které řadíme do orientačního motivu – klasifikační skupiny A1 – název podle orientace. Do Severního předměstí spadaly staré městské

čtvrti Roudná a původně samostatná obec Lochotín. Dnes do něj řadíme také přidruženou obec Bolevec s osadami Bílá Hora, Košutka a Vinice.⁹⁷

Jižní předměstí

Říšské předměstí má orientační motiv – klasifikační skupina A4 – název podle místního jména a je v listinách a kartografických materiálech zaznamenáváno až do roku 1934, avšak ve stejném roce se předměstí přejmenovalo na předměstí Jižní, které patří do orientačního motivu – klasifikační skupiny A1 – název podle orientace, toto jméno mu zůstalo do současnosti.⁹⁸

Pražské předměstí

V roce 1934, stejně tak jako předměstí Jižní, se přejmenovalo Pražské předměstí na Východní předměstí. Původní název spadá do orientačního motivu – klasifikační skupiny A4 – název podle místního jména a dnešní název řadíme do orientačního motivu – klasifikační skupiny A1 – název podle orientace.⁹⁹

4.1.2 Sady

Sady 5. května

Nejstarší název ulice (ještě před rokem 1895) byl U Panského mlýna, který patří do orientačního motivu – klasifikační skupiny A1 – název podle situovanosti. V roce 1924 se ve starých mapách tato ulice jmenuje Otakarovy sady, ty řadíme do dedikačního motivu – klasifikační skupina B2 – název podle českého vládce. Otakarovy sady vedly za severní stranou náměstí a zatáčely vpravo u dnešních Štruncových sadů, postupem času se změnil název na sady 5. května. Tento název vznikl na oslavu pražského povstání a ukončení druhé světové války roku 1945.¹⁰⁰ Sady 5. května mají dedikační motiv – klasifikační skupina B3 – název podle oslavné události. Část Otakarových sadů se proměnila na Tyršovu ulici, kde dnes vede vnitřní obchvat „hlavní průjezd“ Plzní. Tyršova ulice, však již existovala vedle sokolovny a nově vytvořená část byla napojena na již existující Tyršovu ulici,¹⁰¹ kterou řadíme do dedikačního motivu – klasifikační skupina B1 – název podle slavné osobnosti.

⁹⁷ Radniční listy, březnové vydání 2015.

⁹⁸ Katastrální mapa Plzně z roku 1934

⁹⁹ Tamtéž

¹⁰⁰ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹⁰¹ Mapový portál města Plzně: <http://mapy.plzen.eu/>

Sady Pětatřicátníků

Prvním názvem (před rokem 1895) byl Radeckého sady, tento název řadíme do dedikačního motivu – klasifikační skupina B2 – název podle vojévůdce. V již zmíněném roce se sady přejmenovaly na Štěpánovy sady [B2], a následně se v období mezi lety 1924 až 1931, po 1. světové válce, změnil název na Kramářovy sady, po prvním předsedovi vlády po vzniku Československé republiky.¹⁰² Kramářovy sady mají dedikační motiv [B2], dále se název změnil na Nejedlého sady, nejspíše po komunistovi Zdeňku Nejedlém, motiv ani skupina se neliší od předešlého názvu. Předposlední název byl také po komunistickém prezidentovi a politikovi Antonínu Zápotockém, opět jsou tedy motiv i klasifikační skupina totožné a poslední jméno Sady Pětatřicátníků vzniklo po zbouřených kasárnách 35. pěšího pluku.¹⁰³ Toto jméno má dedikační motiv – klasifikační skupinu B4 – ostatní

Štruncovy sady

Mapa z roku 1924 uvádí Štruncovy sady pod názvem Pecháčkovy sady, pojmenované po stejnojmenném purkmistrovi Plzně, mají tedy motiv dedikační – klasifikační skupinu B2 – název podle jména politické osobnosti. Po 2. světové válce se sady jmenovaly sady Emila Štrunce, poslední název byl změněn pouhým vynecháním křestního jména a sady se dnes jmenují pouze Štruncovy. Jsou pojmenovány po Emilu Štruncovi – „*nacisty umučeného náčelníka plzeňského Sokola.*“¹⁰⁴ Jméno řadíme do dedikačního motivu – klasifikační skupiny B4 – ostatní.

4.1.3 Nábřeží

Anglické nábřeží

Před rokem 1895 bylo nábřeží známé jako Královská třída, která má orientační motiv – klasifikační skupinu A2 – název podle charakterizační vlastnosti. Následně po roce 1924 se změnil název na dnešní Anglické nábřeží, název orientačního motivu – klasifikační skupiny A4 – název podle místního jména. Za války bylo jméno změněno na Německé nábřeží, po válce se ruským vlivem změnilo na Charkovské, oba názvy

¹⁰² SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹⁰³ TOLAROVÁ, Miroslava. Plzeňský deník. Plzeň: Plzeňský deník, sobotní vydání, 15. Listopadu 2014.

¹⁰⁴ CAIS, Jirí; VOLDŘICH, Ladislav. Průvodce naučnou stezkou údolím Radbuzy. 1. Vydání. Plzeň, 2011. s. 5.

mají stejný motiv i klasifikační skupinu jako jméno předchozí. Po roce 1989 se jméno vrátilo zpět k názvu Anglické nábřeží.¹⁰⁵

Denisovo nábřeží

Mapový list z roku 1912 uvádí název Královské nábřeží, mající orientační motiv – klasifikační skupinu A2 – název podle charakterizační vlastnosti. Za války se nábřeží jmenovalo Denisovo, po válce se přejmenovalo na Valdštýnovo nábřeží a konečný název byl opět Denisovo nábřeží,¹⁰⁶ který řadíme do dedikačního motivu – klasifikační skupiny B1 – název podle jména slavné osobnosti.

4.1.4 Mosty

Wilsonův most

Tento most postaven přes řeku Radbuzu a vede přes něj nejproměnlivější ulice, co se týče názvů - Americká třída. První jméno, které most nesl, bylo most Františka Josefa I.¹⁰⁷ a vzniklo po habsburském císaři, jeho motiv je dedikační – klasifikační skupina B2 – název podle jména panovníka. Další proměna byla na Wilsonův most a dále na most Karla IV., který má stejný motiv i klasifikační skupinu, jelikož je pojmenován po králi Karlu IV. Takto most pojmenovali Němci po obsazení Plzně. Předposlední pojmenování bylo most Vítězství.¹⁰⁸ V současnosti se most nazývá po americkém prezidentovi z 1. světové války Wilsonův most. Tento název je dedikačního motivu a řadíme ho do klasifikační skupiny B2 – název podle jména politické osobnosti.

Most generála Pattona

Tento most vede přes řeku Mži a spojuje Severní předměstí s vnitřním městem. Postavením mostu v roce 1972¹⁰⁹ se pozměnila trasa Karlovarské ulice, která se dříve napojovala na Saský most dnes Rooseveltův. Dnes se napojuje na Sady Pětatřicátníků.

Od dostavení mostu nesl jméno po politikovi Antonínu Zápotockém a tak tomu bylo až do roku 1990, kdy se přejmenoval na most generála Pattona, po americkém

¹⁰⁵ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹⁰⁶ Tamtéž

¹⁰⁷ Tamtéž

¹⁰⁸ CAIS, Jiří; VOLDŘICH, Ladislav. Průvodce naučnou stezkou údolím Radbuzu. 1. Vydání. Plzeň, 2011.

¹⁰⁹ JOSEF, Dušan. Encyklopedie mostů [online]. Encyklopedie mostů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 2013. [cit. 2015-26-2]. Dostupné z: www.libri.cz

generálu Georgi Smithu Pattonovi.¹¹⁰ Oba názvy řadíme do dedikačního motivu – klasifikační skupiny B2 – název podle generála a politické osobnosti.

Kalikovský most

Most přes řeku Mži se v předešlých dobách nazýval po našem prvním československém prezidentovi Tomáši Garrigue Masarykovi, postupem času se přejmenoval na most Kalikovský, podle Kalikovského mlýna, který byl postaven vedle tohoto mostu.¹¹¹ První název řadíme do dedikačního motivu – klasifikační skupiny B2 – název podle jména politické osobnosti a název převzatý od stavby patří do motivu orientačního – klasifikační skupiny A3 – název podle jména objektu.

4.1.5 Třídy a ulice

Americká třída

Tato dříve ulice dnes třída, je zvláštní svými změnami názvu nejen pro jejich rekordní počet, ale také pro přejmenovávání jejich částí. Americká ulice je často pojmenováním rozdělena na dvě části a to první část od Klatovské třídy po dnešní Wilsonův most a druhou část od Wilsonova mostu až po Sirkovou ulici. Pro lepší vyjádření proměn názvů se práce drží tohoto rozdělení Americké třídy.

První část – prapůvodní historicky nejstarší zjištěný název byl Stodolní ulice s orientačním motivem a řadí se do klasifikační třídy A3 – název podle jména objektu. Mapový list z roku 1912 uvádí již jiné jméno a to Jungmannova třída,¹¹² pojmenování po Josefu Jungmannovi, který byl obrozenecký buditel a řadí to název do dedikačního motivu – klasifikační třídy B2 – název podle jména politické osobnosti. Další název změnili Němci po obsazení za 2. světové války. Emotivně pojmenovali obě části ulice na ulici Viktoria Strasse. Tato ulice má dedikační motiv – klasifikační skupinu B3 – název podle události. Tento název se však udržel pouze do roku 1945, kdy byl změněn v první části na ulici Reinharda Heydricha¹¹³ a chvíli na to změněna na Stalinova ulice. Poslední tři změny pojmenování byly pro obě části společné.

¹¹⁰ JOSEF, Dušan. Encyklopedie mostů [online]. Encyklopedie mostů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. s. 53. 2013. [cit. 2015-26-2]. Dostupné z: www.libri.cz

¹¹¹ JOSEF, Dušan. Encyklopedie mostů [online]. Encyklopedie mostů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 2013. [cit. 2015-26-2]. Dostupné z: www.libri.cz s. 53

¹¹² Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹¹³ Tamtéž

Druhá část nesla jako svůj první název pojmenování Lední ulice a ve stejné době jako přejmenování první části, se změnil název z Lední ulice na ulici Františka Josefa I.¹¹⁴ Jméno urbanonyma má dedikační motiv – klasifikační skupinu B2 – název podle jména panovníka. Následně se pak třída přejmenovala v meziválečném období na Wilsonovu ulici, stejný motiv i klasifikační třída a před začátkem okupace se proměnil název na ulice Karla IV. Oba názvy patří do dedikačního motivu a klasifikační skupiny B2. Dále byl název, jak už je zmíněno výše stejný pro obě části, tedy Viktoria Strasse a pak následovala změna na Stalinova ulice nejprve pro část druhou a následně se tak pojmenovala celá dnešní Americká třída.¹¹⁵

Před rokem 1968 se změnil název ještě dvakrát a to na Moskevskou¹¹⁶ třídu a následně na třídu generála Ludvíka Svobody, nicméně název Moskevská se dva roky od pojmenování po generálu L. Svobodovi zase vrátil. Poslední a finální název od roku 1991, který známe dodnes, je Americká třída.¹¹⁷ Moskevská a Americká třída patří do orientačního motivu – klasifikační skupiny A4 – název podle místního jména a jméno urbanonyma po generálu L. Svobodovi řadíme do dedikačního motivu – klasifikační třídy B2.

Americká třída prošla více jak deseti změnami názvů, (konkrétně pokud do obou částí započítáme i ty společné) tak první část změnila svůj název osmkrát a část druhá prošla devíti změnami za svou existenci. Nebudeme-li však počítat společné názvy změn u každé části zvlášť, změn v názvu urbanonyma je „pouhých“ dvanáct. Americkou třídu, díky množství a okolnostem vedoucím k proměnám pojmenování, můžeme nazvat třídou politických omylů.

Klatovská třída

Klatovská třída je, stejně jako Americká, častým objektem zájmu proměn názvů a také se často proměňovaly části Klatovské třídy nezávisle na sobě, nicméně to nebylo tak dramatické jako u Americké třídy. Klatovskou třídu rozdělujeme taktéž na dvě části, první část od divadla Josefa Kajetána Tyla po náměstí Tomáše G. Masaryka a druhou část od tohoto náměstí až ke konci hranice města.

¹¹⁴ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹¹⁵ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹¹⁶ MAZNÝ, Petr. HŮRKA, Zdeněk. Ing. FLACHS, Petr. Mgr. KRČMÁŘ, Luděk. Plzeň 1935-1965. Plzeň, 1999.

¹¹⁷ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

První část procházela změnami častěji než ta druhá. První název před rokem 1895 byl Ferdinandova ulice, který řadíme do dedikačního motivu – klasifikační skupiny B2 – název podle jména panovníka. Tento název se udržel až do roku 1921, ve kterém se název změnil na ulici Československých legií a v roce 1929 ulici Československých legionářů.¹¹⁸ Oba tyto názvy jsou dedikačního motivu a spadají do klasifikační třídy B4 – ostatní. Před německou okupací se poprvé třída jmenovala Klatovská, nicméně se v roce 1943 přejmenovala na Heydrichovu¹¹⁹ a dva roky na to na Benešovu třídu¹²⁰ a hned po roce se neobvykle změnil zpět na Klatovskou třídu. V roce 1951 se oslavně pojmenovala po svátku práce na třídu 1. Máje. Rok 1991 přinesl poslední změnu pojmenování na Klatovská třída.¹²¹

Druhá část se již před rokem 1924 jmenovala Klatovská ulice a svůj název změnila až s koncem 2. světové války na Benešovu třídu,¹²² avšak pouze část k náměstí Míru, zbytek ulice zůstal Klatovská třída. Po roce 1950 se opět celá druhá část jmenovala Klatovská třída až do současnosti.¹²³

Heydrichova a Benešova třída spadají do dedikačního motivu a řadíme je do klasifikační skupiny B2 – název podle jména politické osobnosti, Klatovskou třídu řadíme do orientačního motivu, do klasifikační třídy A1 – název podle směru k místu a název třídy 1. Máje je dedikačního motivu a spadá do klasifikační skupiny B3 – název podle oslavné události.

Nepomucká a Slovanská třída

Nepomucká¹²⁴ třída se takto nazývá již před rokem 1924 a tento název si ponechala dodnes, avšak i přesto prošla změnou a to takovou, že část třídy od Mikulášské ulice přeměnila po druhé světové válce na třídu Vídeňskou,¹²⁵ po roce 1958 se název změnil na Slovanskou¹²⁶ třídu a tak tomu zůstalo dodnes. Nepomucká třída od roku 1924 byla bez změny od náměstí Milady Horákové.

Nepomucká ulice má orientační motiv, a řadíme ji do klasifikační skupiny A1 – název podle místního jména, ke kterému směřuje. Vídeňská ulice patří do orientačního

¹¹⁸ Mapa katastrálního území města Plzně z roku 1934

¹¹⁹ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://gis.plzen.eu/>

¹²⁰ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹²¹ Tamtéž

¹²² Tamtéž

¹²³ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://gis.plzen.eu/>

¹²⁴ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://gis.plzen.eu/>

¹²⁵ Tamtéž

¹²⁶ Tamtéž

motivu a klasifikační skupiny A4 – název podle jména místního toponyma. Slovanská třída má také orientační motiv a spadá taktéž do klasifikační skupiny A4.

Pražská ulice

Pražská ulice historicky spojovala vnitřní město obehnané hradbami přes Pražskou bránu s vnější částí města až k Pražskému mostu. Také Pražskou ulici musíme rozdělit na dvě části. První část od náměstí Republiky až po Křížíkovy sady a druhá část od Křížíkových sadů po Pražský most.

První část se po celou dobu neměnila a ponechala si od začátku časového mezníku r. 1924 svůj název Pražská ulice¹²⁷ až dodnes. Pražská ulice se řadí do orientačního motivu a klasifikační skupiny A1 – název podle jména místního toponyma ke kterému směřuje.

Druhá část se ještě před rokem 1895 jmenovala Poděbradova ulice.¹²⁸ Název je odvozen nejspíše podle jména Jiřího z Poděbrad. Toto jméno ulice nesla až do 2. světové války, po tomto období se název změnil na třídu Marie Škardové,¹²⁹ což byla komunistická činitelka. V roce 1991 se název této části změnil na Pražskou ulici a prodloužila se tak již existující Pražská ulice.

Název Poděbradova má dedikační motiv a klasifikační skupinu B2. Třída Marie Škardové spadá do dedikačního motivu a řadíme jej do klasifikační skupiny B2 – název podle jména politické osobnosti.

Masarykova třída

První jméno Masarykovy třídy bylo (ještě před rokem 1895) Svatojiřská třída,¹³⁰ nejspíše pojmenované po svatém Jiří. Dále se jméno změnilo na dnešní známé Masarykova třída, nicméně tento název nezůstal nezměněn. Třída se změnila na Leningradskou třídu¹³¹ a po 2. světové válce se název změnil na Stalinovu třídu.¹³² Rok 1991 přinesl poslední proměnu názvu na Masarykovu třídu.¹³³

Názvy ulice Svatojiřská, Stalinova a Masarykova třída mají dedikační motiv a spadají do klasifikační skupiny slavné osobnosti. Jméno Leningradská je nejspíše

¹²⁷ MAZNÝ, Petr. HŮRKA, Zdeněk. Ing. FLACHS, Petr. Mgr. KRČMÁŘ, Luděk. Plzeň 1880-1935. Plzeň, 1999.

¹²⁸ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹²⁹ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹³⁰ Tamtéž

¹³¹ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹³² Tamtéž

¹³³ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

odvozeno od města Leningrad, a proto patří do orientačního motivu a klasifikační skupiny A4 – název podle místního jména.

Husova ulice

První jméno bylo Husova ulice, po 2. světové válce bylo jméno změněno na Leninova, po komunistickém politikovi Vladimíru Iljiči Uljanovovi, který byl známější pod jménem Lenin¹³⁴ a v roce 1991 se zpět vrátil název Husova ulice.¹³⁵ Pojmenování ulice po Leninovi i po Husovi mají dedikační motiv a řadíme je do klasifikační skupiny B2 – název podle jména politické osobnosti.

Smetanova ulice

První název (před rokem 1895) byl Školní ulice, v roce 1924 se ulice přejmenovala na ulici Fodermayerovu.¹³⁶ Augustin Fodermayer byl mecenáš a lidumil, který pomáhal v roce 1906 založit chudobinec, sirotčinec a byla po něm nazvána někdejší psychiatrická léčebna.¹³⁷ Po 2. světové válce se ulice pojmenovala po jednom z nejvýznamnějších českých hudebních skladatelů Bedřichu Smetanovi.¹³⁸

Školní ulice má orientační motiv a řadíme jej do klasifikační skupiny A3 – název podle objektu. Název Fodermayerova a ulice Bedřicha Smetany má dedikační motiv. Fodermayerovu ulici řadíme do klasifikační skupiny B4 – ostatní a ulici Bedřicha Smetany do skupiny B1 – název podle jména hudební osobnosti.

Kardinála Berana

První pojmenování ulice bylo Škodova ulice, po techniku Emilu Škodovi,¹³⁹ dále se ulice přejmenovala na ulici Kardinála Berana.¹⁴⁰ Po 2. světové válce se ulice proměnila na ulici Julia Fučíka, který byl komunista a spisovatel, uvězněný za odbojovou činnost¹⁴¹ a následně se změnil název zpět na ulici Kardinála Berana. Škodova ulice má dedikační motiv a řadíme ji do klasifikační skupiny B4 – ostatní, stejně tak ulice Kardinála Berana i Julia Fučíka patří do dedikačního motivu, nicméně je řadíme do klasifikační skupiny B2 – název podle jména generála a politické osobnosti.

Goethova ulice

¹³⁴ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹³⁵ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹³⁶ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹³⁷ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹³⁸ Mapy, dostupné z: www.mapy.cz

¹³⁹ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹⁴⁰ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹⁴¹ FUČÍK, Julius. Reportáž vzniklá na oprátce. 1. Vydání. Praha, 2008. s. 504

Ulice se před rokem 1895 na mapových listech uvádí pod jménem Goethova.¹⁴² Pojmenována je po německém básníkovi Johannu Wolfgangu von Goethe, a proto má dedikační motiv a řadíme jej do klasifikační skupiny B1 – název podle jména slavné osobnosti – spisovatele. Na krátké období se název ulice změnil na Gorkého ulici po spisovateli Maximu Gorkém¹⁴³ a pak se opět vrátil název Goethova ulice. Jméno Gorkého ulice má stejný motiv i klasifikační skupinu jako Goethova ulice.

Jungmannova ulice

Před rokem 1895 je ulice Jungmannova zaznamenána pod jménem Wankova ulice. Je důležité upozornit na W u slova Wankova. V roce 1924 se ulice stále jmenuje Wankova, ale píše se již s jednoduchým V, i přes skutečnost, že oba názvy jsou podle jedné a téže osoby - purkmistrovi Wankovi.¹⁴⁴ Po 2. světové válce se ulice proměnila na Jungmannovu¹⁴⁵ podle Josefa Jungmanna, který byl obrozeneckým buditelem. Oba názvy ulice mají dedikační motiv a řadíme je do klasifikační skupiny B2 – název podle jména osobnosti spojenou s politikou.

Prešovská ulice

Prešovská ulice prošla pouze jedinou změnou, ale i tak považujeme za nutné ji v příkladech rozebraných ulic s proměnou názvu zmínit, kvůli jejímu umístění v historickém jádru města, které dříve bylo obeháno hradbami.

První název byl Říšská ulice, která vedla ke stejnojmenné bráně. Ulice získala své jméno nejspíše podle místního jména Říše a to Německé Říše,¹⁴⁶ patří tedy do klasifikační skupiny A4, orientačního motivu. Později se na krátkou dobu přejmenovala na Prešovskou ulici,¹⁴⁷ avšak tento název nebyl konečný a před jeho zpětným návratem okolo roku 1968 se před rokem 1958 přejmenovala na Americkou ulici.¹⁴⁸ Dnes je to Prešovská ulice, nejspíše podle slovenského města Prešova. Všechny názvy mají stejný motiv i klasifikační skupinu.

Dřevěná ulice

První název ulice vznikl po vojevůdci Mansfeldovi Petrovi Arnoštovi II., který jako první dobyl roku 1618 Plzeň poblíž Masných krámů. Mapové listiny po 2. světové

¹⁴² Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹⁴³ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹⁴⁴ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹⁴⁵ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹⁴⁶ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹⁴⁷ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹⁴⁸ Tamtéž

válce uvádí ulici již pod dnes známým jménem Dřevěná ulice. První název Mansfeldova ulice má dedikační motiv a klasifikační skupinu B2 – název podle jména vojevůdce, oproti tomu Dřevěná ulic je motivu orientačního a spadá do klasifikační skupiny A2 – název podle charakteristické vlastnosti.

Ulice Jakuba Škardy

První zmínka o této ulici se objevila na mapě z roku 1912 pod jménem Václava Škardy, dále se název změnil pouze na Škardovu ulici a tento název si ulice nesla až do roku 1991, kdy se přejmenovala na ulici Jakuba Škardy. Václav Škarda byl český a rakouský právník a politik, který se stal v 19. století poslancem Českého zemského sněmu stejně tak, jako jeho otec Jakub Škarda, po kterém se jmenuje ulice dnes.¹⁴⁹ Motiv názvů této ulice je dedikační a spadají do klasifikační skupiny B2 – název podle jména politické osobnosti.

Fügnerova ulice

Poprvé je ulice uvedena pod názvem V Městských sadech, na mapovém listu z roku 1895. Následně se přejmenovala na Fügnerovu ulici. Jindřich Fügner byl jedním ze zakladatelů spolku Sokol. Dále se název změnil na Německé nábřeží a po několika letech zpět na Fügnerovu ulici.¹⁵⁰ Název V Městských sadech je orientačního motivu a řadíme ho do klasifikační skupiny A1 – název podle umístění neboli situovanosti urbanonyma. Německé nábřeží je také orientačního motivu, ale řadíme jej do klasifikační skupiny A4 – název podle místního jména. Fügnerova ulice, oproti dvěma předešlým názvům, patří do dedikačního motivu a klasifikační třídy B4 – ostatní.

4.1.6 Náměstí

Náměstí republiky

Největší náměstí v Plzni se v roce 1895 jmenovalo Velké náměstí, avšak po vzniku Československé republiky se název změnil na náměstí Republiky a tento název náměstí zůstal až dodnes. Nicméně při okupaci německými vojsky se náměstí přezdívalo Ringplatz, ale stále se na mapách uvádělo jméno Náměstí republiky.

¹⁴⁹ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹⁵⁰ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

Štefánikovo náměstí

Štefánikovo náměstí je na historických mapách z roku 1912 uváděno jako Dobyččí trh.¹⁵¹ Před rokem 1931 se náměstí již jmenuje Štefánikovo náměstí,¹⁵² po Milanu Rastislavovi Štefánikovi, který se zasloužil o založení Československé republiky. Brzy na to měl havárii s letadlem, kterou nepřežil a na jeho počest bylo pojmenováno toto náměstí v Plzni.¹⁵³ V době vazalství k sovětskému svazu se náměstí přejmenovalo na Koněvovo náměstí, po sovětském maršálovi Ivanu Stěpanoviči Koněvovi.¹⁵⁴ Název Štefánikovo náměstí se vrátil zpět před rokem 1991.

Název po Štefánikovi a Koněvovovi má dedikační motiv a řadíme je do klasifikační skupiny B2. Dobyččí trh, budeme-li jej považovat za název náměstí, je orientačního motivu a spadá do klasifikační skupiny A5 – název podle zvířat.

Mikulášské náměstí

Mapový list z roku 1895 uvádí Mikulášské náměstí pouze pod názvem Náměstí,¹⁵⁵ nicméně mapa z roku 1912 již uvádí název Mikulášské náměstí¹⁵⁶. Další mapa o několik let starší uvádí náměstí opět pod jiným názvem jako Masarykovo náměstí,¹⁵⁷ pojmenované po T. G. Masarykovi. Před rokem 1958 se název znovu přeměnil na náměstí Odborářů a v roce 1991 se název změnil zpět k jednomu z původních jmen Mikulášské náměstí.¹⁵⁸

Mikulášské náměstí má dedikační motiv a řadíme ho do klasifikační skupiny B4 – ostatní. Název vznikl nejspíše podle svatého Mikuláše. Masarykovo náměstí je taktéž dedikačního motivu, ale klasifikační skupiny B2 – název podle jména politické osobnosti. Náměstí Odborářů patří k dedikačním motivům a do klasifikační skupiny B4 – ostatní.

Náměstí Tomáše Garrigue Masaryka

První název byl náměstí Radeckého, po maršálovi Radeckém.¹⁵⁹ Před 2. světovou válkou se náměstí přejmenovalo na náměstí Dr. Václava Petáka,¹⁶⁰ pojmenování po

¹⁵¹ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹⁵² SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

¹⁵³ Tamtéž

¹⁵⁴ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

¹⁵⁵ Tamtéž

¹⁵⁶ Tamtéž

¹⁵⁷ Tamtéž

¹⁵⁸ Tamtéž

¹⁵⁹ Tamtéž

¹⁶⁰ SCHNEIDEROVÁ-ŠÍPKOVÁ, Silvie. Ústní sdělení, 2015

právníkovi a purkmistrovi města Plzně. Po okupaci a skončení války náměstí pojmenovali Dukelské,¹⁶¹ nejspíše pojmenované po Polském městě Dukla. Poslední název náměstí Tomáše Garrigue Masaryka zůstal do současnosti.

Radeckého, Dr. V. Petáka i náměstí T. G. Masaryka jsou dedikačního motivu a řadíme je do klasifikační skupiny B2 – název podle politické osobnosti. Dukelské náměstí je orientačního motivu a patří do klasifikační skupiny A4 – název podle místního jména.

¹⁶¹ Mapový portál města Plzně, dostupné z: <http://mapy.plzen.eu/>

Závěr

Cíl této bakalářské práce na téma Urbanonymie města Plzně, proměny názvů ulic, náměstí a veřejného prostranství v čase spočíval ve zpracování a následném kartografickém vyjádření proměn názvů ulic na katastrálním území původní Velké Plzně. První část práce je věnována teoretickému vymezení a analýze materiálu v urbanonymii a vytyčení vlastních cílů a výzkumu. Jádrem výzkumu jsou všechny názvy urbanonym dochovaných i nedochovaných na vymezeném území od roku 1924 až do současnosti.

Předložená práce názvy urbanonym rozděljuje do tříd dle vlastní vytvořené klasifikace, která je motivována klasifikací Emy Krošlákové. Vzhledem k značným neshodám českých i zahraničních autorů při definování termínů urbanonymum jsme si vytvořili definici vlastní, aby vyhovovala naší práci a výzkumu. Do městských názvů, které práce zpracovává, řadíme názvy ulic, náměstí a veřejného prostranství, na katastrálním území města, při čemž do veřejného prostranství zařazujeme pouze sady, předměstí, nábřeží, obvody a mosty. Můžeme si všimnout, že v této práci jsou do vymezení urbanonym zařazené pouze vybrané objekty, které spadají do jednoznačně uznávaných městských hodonym.

Z celkového počtu 583 urbanonym jsme došli ke zjištění, že v celém sledovaném období převažuje orientační motiv a hlavně klasifikační skupina A1. Také jsme zjistili, že v celém časovém vymezení je trendem přejmenování hlavně těch ulic, které se nachází v jádru města nebo centru bývalých připojených obcí. Změna názvu ulic, náměstí nebo veřejného prostranství v Plzni zrcadlí historické události - založení Československé republiky, 1. i 2. světovou válku nebo obsazení sovětskými vojsky v 60. – 90. letech 20. století. Také lze díky změnám v názvech urbanonym určit, která z politických stran měla ve městě v dané době hlavní slovo. Dále se nám potvrdila teorie o nestabilitě názvů s dedikačním motivem. Tyto názvy se nejčastěji stávaly objektem zájmu pro změnu pojmenování (Masarykova ulice, Benešovo náměstí, Otakarovy sady).

Největšími změnami prošla Americká třída, která drží rekord v počtu změn názvů. Celkově prošla dvanácti proměnami názvů a nazýváme ji „ulicí politických omylů“. Dále se nejvíce proměnil název ulic Klatovská, Masarykova, Domažlická,

Kardinála Berana nebo se měnilo pojmenování Mikulášského, Štefánikovo náměstí či náměstí Míru.

Při zjišťování názvů jsme si časové období rozdělili na kratší časové úseky a vytvořili jsme přehlednou tabulku (viz. příloha A, která je zdrojem pro vytvořené tabulky, grafy a také je podkladem pro 6 map vyjadřujících změny v názvech ulic na území tehdejší Velké Plzně). Při vytváření tabulky a zařazování ulic do klasifikačních skupin bylo častým jevem, že název odpovídal kritériím více skupin. Také se objevila shoda názvů díky připojení obcí (Jungmannova ulice na Skvrňanech, Jungmannova ulice v centru města Plzně).

Další poznatky o urbanonymech na území Velké Plzně by přinesla komparace názvů s jinými městy na území České republiky, ale i v zahraničí.

Názvy ulic, náměstí i veřejného prostranství jsou nedílnou součástí jakéhokoliv města. Svými názvy urbanonyma odrážejí historii, rozvoj, události a významné osobnosti regionálního i národního významu. Málokdo si uvědomuje, jak silnou roli názvy urbanonym hrají nejen v historii, ale i v současnosti.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet urbanonym dedikačního a orientačního motivu	25
--	----

Seznam obrázků

Obrázek 1: Procentuální porovnání dedikačního a orientačního motivu v roce 1924	25
Obrázek 2: Procentuální porovnání dedikačního a orientačního motivu v roce 1924	26
Obrázek 3: Vývoj klasifikačních skupin od roku 1895 - 2015	27

Seznam použité literatury

ABRAMIWICZ, Zofia. Changes in urbanonyms od Northeastern Poland in context of Statehood transformation. In. Acta Onomastica. 51. ročník, 2. část. Praha: Ústav pro jazyk česká AV ČR, 2010. ISSN 1211-4413. s. 417.

ANTOLOGIE. KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek; PLESKALOVÁ, Jana. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X. s. 604.

BAYEROVÁ, M. K slezskoostravskému uličnímu názvosloví. Onomastický zpravodaj. Praha: Akademia, 2000.

BOHÁČOVÁ, Michaela. DAVID, Jaroslav. HAVRLÍK, Milan. Mnohotvárnost a specifická onomastiky. In. Sborník příspěvků z České onomastické konference. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2010. ISBN 978-80-7368-779-3

CAIS, Jiří; VOLDŘICH, Ladislav. Průvodce naučnou stezkou údolím Radbuzy. 1. Vydání. Plzeň: Útvar koncepce a rozvoje města Plzně, 2011. ISBN 978-80-260-0199-7

DAVID, Jaroslav. Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie. 1. vydání. Praha: Academia, 2011. ED. Č. 11008. ISBN 978-80-200-1913-4.

DAVID, Jaroslav. Vývoj uličního názvosloví města Havlíčkův Brod. Sborník Havlíčkobrodské společnosti pro povznesení regionálně-historického podvědomí. č. 2. Havlíčkův Brod: 2002, s. 11-17.

DAVID, J. Street names – between ideology and cultural heritage. (Uliční jména – mezi ideologií a kulturním dědictvím). In. Acta onomastica. Ročník 54. Praha: Ústav pro český jazyk AV ČR, 2013. s. 53. ISSN 1211-4413. ISBN 978-80-86496-75-7

DIVIŠOVÁ, Jana. Urbanonymie města Jihlavy. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. s. 85. Diplomová práce. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce: Mgr. Václav Lábus.

FOŘT, Jiří. Změny v názvech plzeňských ulic a náměstí v průběhu novodobých dějin a jejich historická podmíněnost. Plzeň: ZČU, 2012. s. 92. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce: PaedDr. Naděžda Morávková, PhD.

FUČÍK, Julius. Reportáž vzniklá na oprátce. 1. Vydání. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. ISBN 80-7360-710-7. s. 504

GARANČOVSKÁ, Lenka. Vymedzenie chrématonym v onymickom systéme. Delimitation of Chrematonyms in the Onymic systém. In. Acta Onomastica. Ročník 50. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2009. ISBN 978-80-86496-48-1. s. 88.

GÓRNY, Halszka. Struktura nazw ulic i placów Rzeszowa (The structure of the Street Names in Rzeszów) In. Acta onomastica. Ročník XLVII. Praha: Ústav pro český jazyk AV ČR, 2006. s. 197. ISBN 80-86496-34-1

GRAY, Ronald. STURBBINGS, Derek. Cambridge Street-names. Their Origins and Associations. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. ISBN 0-511-03125-4.

HADKE, K. Polskie nazewnictwo miejskie. Warszawa, 1992. Z onomastické konference ve Varšavě.

HAVRLÍK, Milan. Synchronní a diachronní aspekty české onymie. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1253-2. s. 161.

JAROŠ, Zdeněk. Jihlavské ulice a vývoj jejich pojmenování. Jihlava, 1993

JELÍNEK, Milan. Brno-město uprostřed Evropy. Brno: Magistrát města Brna, 1994.

JOSEF, Dušan. Encyklopedie mostů [online]. Encyklopedie mostů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 2013. [cit. 2015-26-2]. Dostupné z: www.libri.cz

- KALOUSKOVÁ, Lenka. Srovnání českých a německých urbanonym na území Prahy. Comparison between Czech and German Urbanonyms in Prague. In. *Acta Onomastica*. 51. ročník, 2. část. Praha: Ústav pro jazyk česká AV ČR, 2010. ISSN 1211-4413. s. 497.
- KNAPPOVÁ, Miroslava. Nová pražská deantroponymická urbanonyma. In. *Acta onomastica*. Ročník 54. Praha: Ústav pro český jazyk AV ČR, 2013. s. 123. ISSN 1211-4413. ISBN 978-80-86496-75-7
- KNAPPOVÁ, Miloslava. Jazyková kultura a urbanonymie. In: Brno – město uprostřed Evropy. Referáty z mezinárodní konference pořádané v rámci oslav 750 let udělení městských privilegií Brnu. Brno: Magistrát města Brna, 1994. s. 289.
- KOBLÍŽEK, Vladimír. Bohumír Dejmek: Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic. The History and Presence of Hradec Králové in Street Names. In. *Acta Onomastica*. Praha: Ústav pro jazyk česká AV ČR, 1998. ISBN 80-901673-3-0. s. 179.
- KOHLHEIM, R. In. *Acta onomastica*. Ročník XLVII. In *Acta onomastica*. Praha: Ústav pro český jazyk AV ČR, 2006. ISBN 80-86496-34-1 s. 274
- KOJETÍKOVÁ, Martina. Toponoma jako místa paměti (na příkladu vybraných pražských Urbanonym In. *Acta onomastica*. Ročník 54. Praha: Ústav pro český jazyk AV ČR, 2013. s. 145. ISSN 1211-4413. ISBN 978-80-86496-75-7
- KORTÁNOVÁ, Iva. Uliční názvosloví v Klatovech. Plzeň: ZČU, 2012. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce: PaedDr. Helena Chýlová.
- KROŠLÁKOVÁ, Ema. Urbanonyma v procesu výuky a výchovy. In: *Onomastika a škola 2 – Urbanonymia*. Zborník přednášok z 2. celostátneho seminára Modra-Piesky 8.-10. októbra 1988. P. Žigo. s. 56-61.
- LINHART, G. Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století*. 1. Vydání. Praha: Dialog, 2008. ISBN 80-7382-006-4. s. 416
- MILLER, Larry L. *Tennessee Place Names*. Indiana: Indiana university press, 2001. ISBN 0-253-21498-5.
- MRÓZEK, R. Synchroniczne i diachroniczne granice oraz pogranicza urbanonimii. In. *Maisto w perspektywie onomastyki i historii*. Poznań, 2010.

ODALOŠ, Pavol. Ulice a námestia Banskej Bystrice v kontextu histórie a súčasnosti. In. Brno uprostřed Evropy. Brno: Magistrát města Brna, 1994. s. 184-187.

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše. Jména ulic, náměstí, nábřeží a sadů na katastru města Choceň v minulosti a současnosti. The Names of Streets, Squares, Quaiies and Parks in the Cadastre of the Town Choceň in the Past and at Present. In. Acta Onomastica. Praha: Ústav pro jazyk česká AV ČR, 1998. ISBN 80-901673-3-0. s. 43.

OLIVOVÁ – NEZBEDOVÁ, Libuše. Slovník pomístních jmen v Čechách. 1. Vydání. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0798-9. s. 169

PANÁČEK, Jaroslav. Jména ulic v České Lípě. Names of Streets in Medieval Česká Lípa. In. Acta Onomastica. Ročník 36. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1995. ISSN 1211-4413. s. 187.

PODOL'SKÁ, N. V. Slovar' rusknoj onomastičeskoj terminologii. Moskva, 1978.

ROUS, Josef. Plzeň, průvodce po městě a okolí. 1. vydání. Plzeň: Krajské nakladatelství Plzeň, 1962. ISBN 44-116-62

SCHWARZ, Karel. Plzeňské pomněnky. 1. vydání. Plzeň: Knihovna města Plzně, 2011. ISBN 978-80-86446-51-6

ŠMILAUER, Vladimír. Úvod do toponomastiky. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. ISBN 16-910-66.

ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

ŠRÁMEK, Rudolf. Urbanonymie a urbonymie. In. Onomastický zpravodaj. 31. Ročník. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1990. s. 66.

ŠTĚPÁN, Pavel. Tvoření detoponymických urbanonym, na příkladu urbanonymie hlavního města Prahy. Formation of Detoponymic Urbanonyms, On the Example of the Urbanonyms of the Capital of Prague. In. Acta Onomastica. Ročník 52. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2011. ISSN 1211-4413. ISBN 978-80-86496-55-9. s. 160.

ŠTĚPÁN, Pavel. Nová pražská detoponymická urbanonym. New Detoponymic Urbanonyms in Prague. In. Acta Onomastica. Ročník 53. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2012. ISSN 1211-4413. ISBN 978-80-86496-65-8. s. 295.

ŠTĚPÁN, Pavel. Marek Lašťovka – Václav Ledvinka a kol.: Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství. In. Acta onomastica. Ročník XLI-XLII. Praha: Ústav pro český jazyk AV ČR, 2001. s. 255. ISSN 1211-4413. ISBN 80-86496-03-1

VACULÍK, David. Urbanonymie vybraných měst Moravy a Slezska. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 495. Disertační práce. Filozofická fakulta. Školitel prof. PhDr. Rudolf Šrámek, CSc.

Prameny

Mapy [online]. [cit. 2015-3-4]. Dostupné z: www.mapy.cz

Mapový portál města Plzně [online]. Staré mapy, 1900. [cit. 2015-26-2]. Dostupné z: <http://gis.plzen.eu/staremapy/>

Plzeň, okolí města – Plán města a okolí, měřítko 1:18 500, rok 2006

Seznam příloh

Příloha A volně na CD: Tabulka proměn urbanonym na území Velké Plzně

Příloha B: Tabulka procentuálního vyjádření dedikačního a orientačního motivu v letech 1895 – 2015

Příloha C: Tabulka klasifikačních skupin v letech 1895 – 2015

Příloha D: Mapa klasifikačních skupin ulic a náměstí před 2. světovou válkou

Příloha E: Mapa klasifikačních skupin ulic a náměstí v průběhu 2. světové války

Příloha F: Mapa klasifikačních skupin ulic a náměstí v roce 1968

Příloha G: Mapa klasifikačních skupin ulic a náměstí v roce 1991

Příloha H: Mapa ulic a náměstí dedikačního a orientačního motivu v roce 2015

Příloha CH: Mapa změn názvů urbanonym v letech 1924 – 2015 na vymezeném území Plzně

Přílohy

Příloha A volně na CD: Tabulka proměn urbanonym na území Velké Plzně

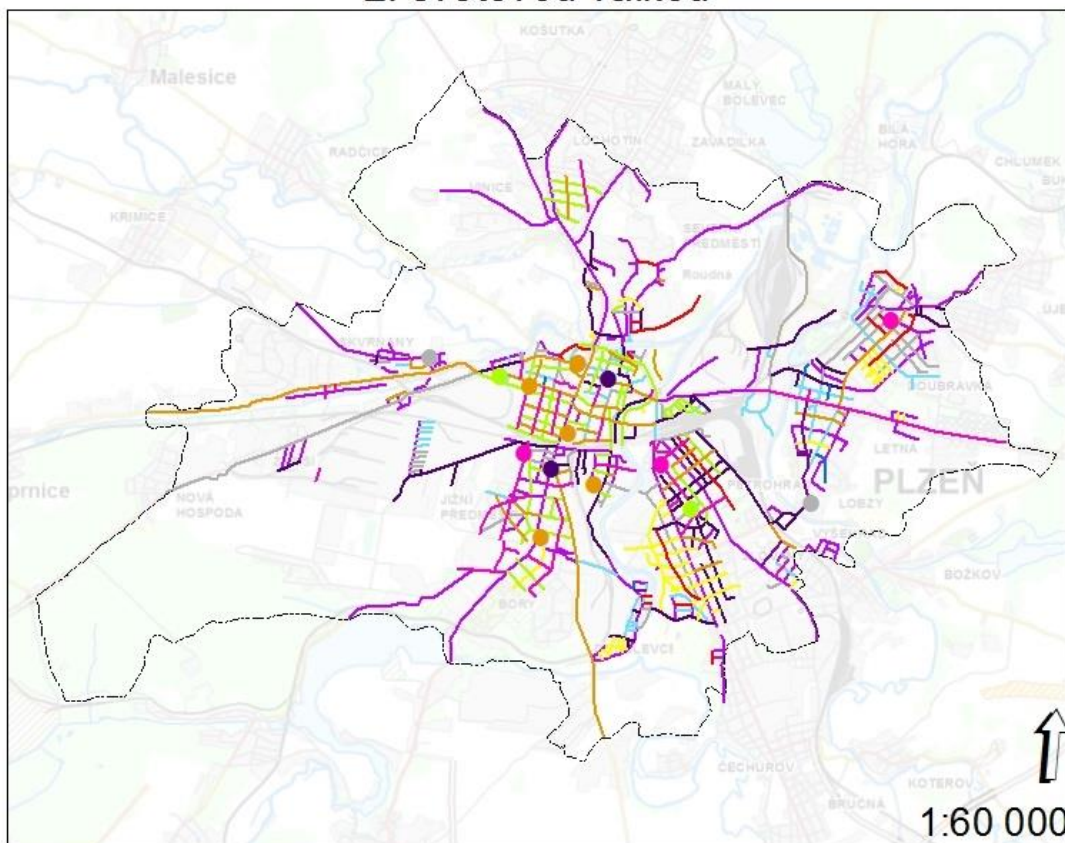
Příloha B: Tabulka procentuálního vyjádření dedikačního a orientačního motivu v letech 1895 – 2015

	1895	1924	1931	1940	1945	1947	1950	1958	1968	1991	2005	2015
Dedikační	33,7	34,7	29,8	29,5	29,1	30,6	31,2	32,6	33,1	34,2	32,3	32,3
Orientační	66,3	65,3	70,2	70,5	70,9	69,4	68,8	67,4	66,9	65,8	67,7	67,7

Příloha C: Tabulka klasifikačních skupin v letech 1895 - 2015

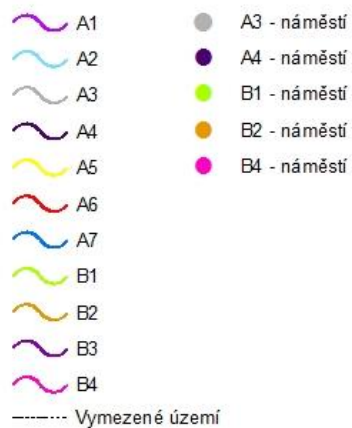
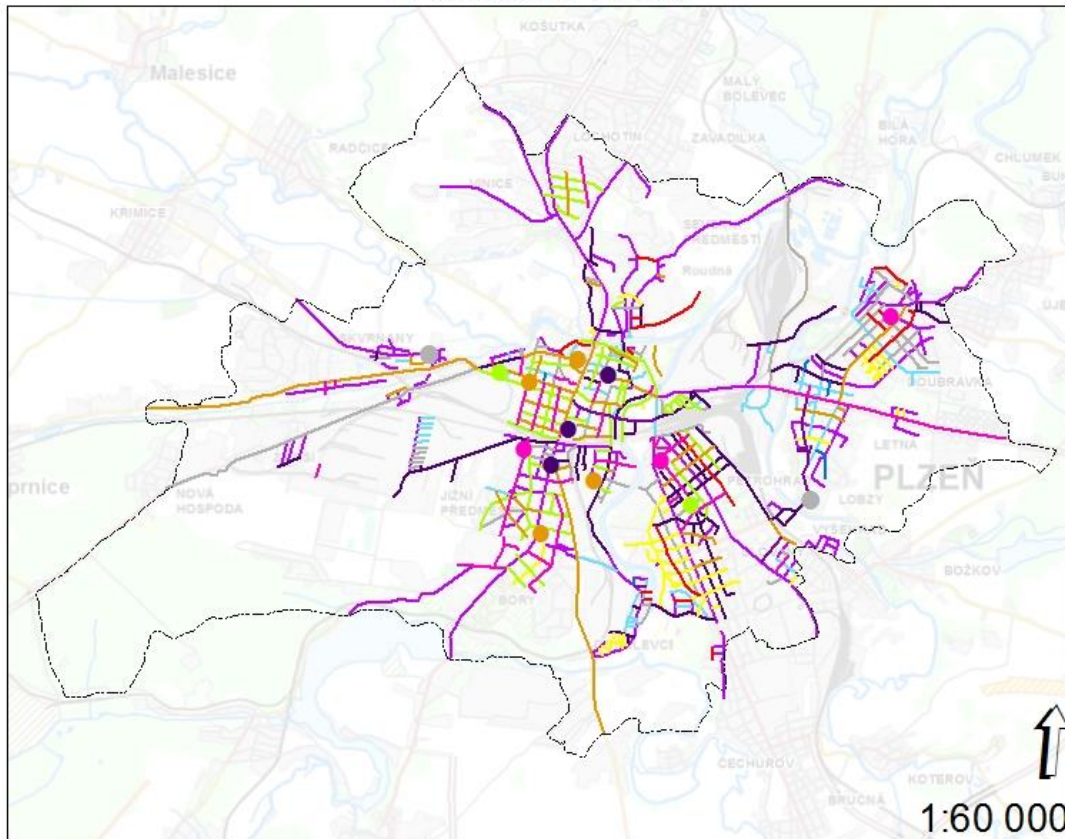
	1895	1924	1931	1940	1945	1947	1950	1958	1968	1991	2005	2015
A1	30	61	96	101	99	124	124	119	119	116	150	150
A2	20	44	46	46	46	47	46	40	40	39	59	59
A3	31	51	55	55	55	56	54	49	49	47	54	54
A4	23	38	54	50	51	65	66	64	62	63	76	76
A5	5	25	38	38	38	37	35	33	33	33	44	44
A6	6	13	15	15	15	15	15	16	16	15	14	14
A7	1	3	5	5	5	7	6	7	7	7	27	27
B1	27	43	46	45	44	67	71	72	71	73	89	89
B2	24	46	43	44	41	48	48	51	54	53	57	57
B3	0	3	3	3	6	3	3	3	3	2	6	6
B4	8	33	39	38	36	37	35	33	33	38	50	50
celkem	175	360	440	440	436	506	503	487	487	486	626	626

Mapa klasifikačních skupin ulic a náměstí před 2. světovou válkou

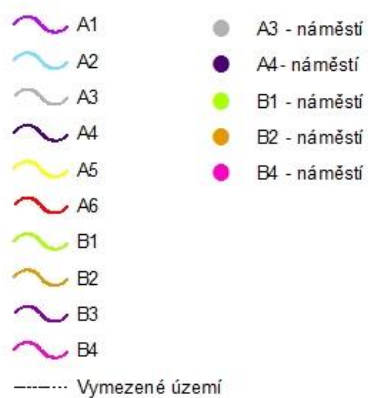
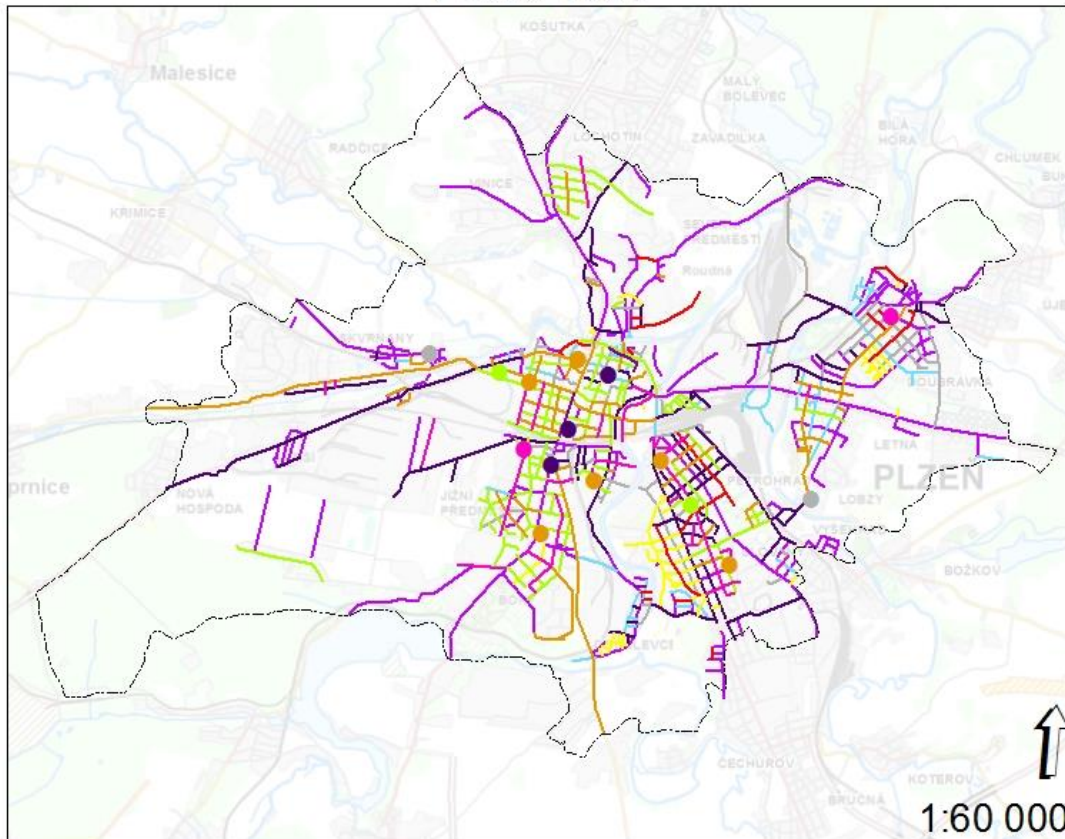
Před 2. světovou válkou se nejméně uplatňovala klasifikační třída B3, která měla pouze tři zástupce. Z dedikačního motivu se nejvíce objevovala skupina B1 a B2 u ulic nebo u náměstí a z klasifikačních skupin orientačního motivu to byla A1.

Mapa klasifikačních skupin ulic a náměstí v průběhu 2. světové války

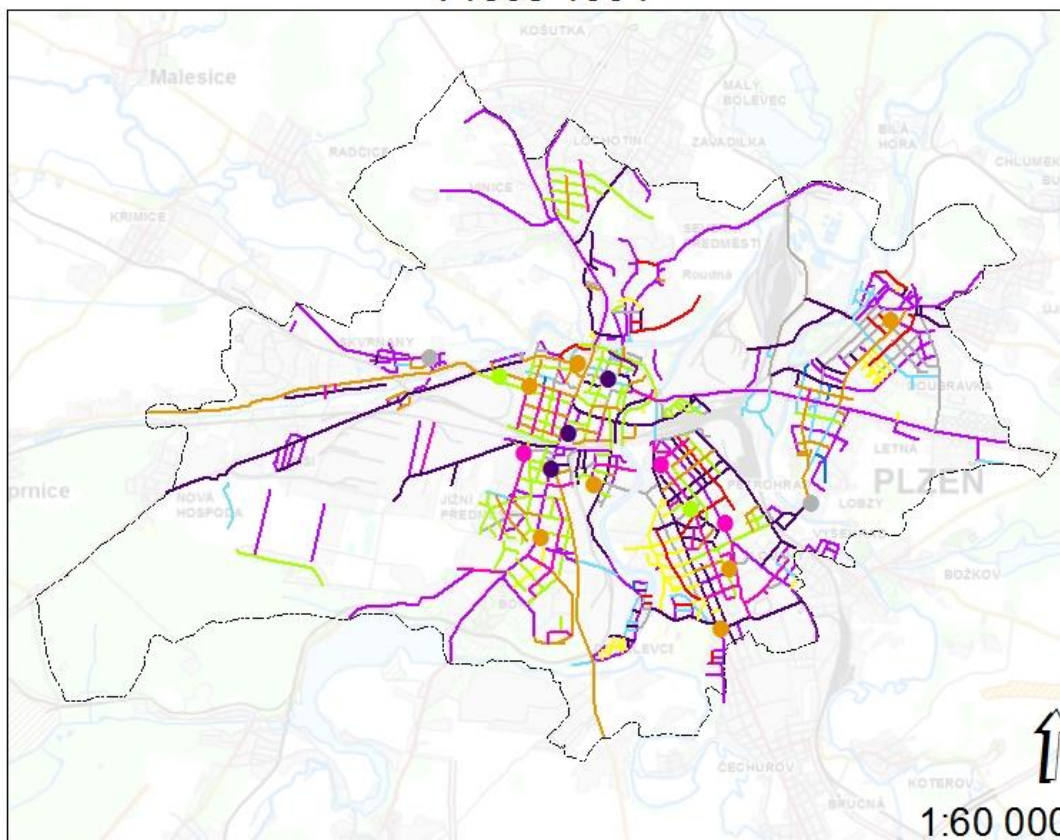
V období 2. světové války až do roku 1945 se nejméně uplatňovala klasifikační třída A7, která měla pouze pět zástupců. Z dedikačního motivu se nejvíce objevovala skupina B1 a B2 u ulic nebo u náměstí a z klasifikačních skupin orientačního motivu to byla skupiny A1.

Mapa klasifikačních skupin ulic a náměstí v roce 1968

Rok 1968, tedy doba obsazení ruskými vojsky, přinesla nárůst klasifikační skupiny B2. K tomuto došlo kvůli nutkání pojmenování po generálech nebo politických osobnostech Ruska. Nejmenší zastoupení klasifikační skupiny je B3, která se vyskytuje pouze třikrát ve vymezeném území.

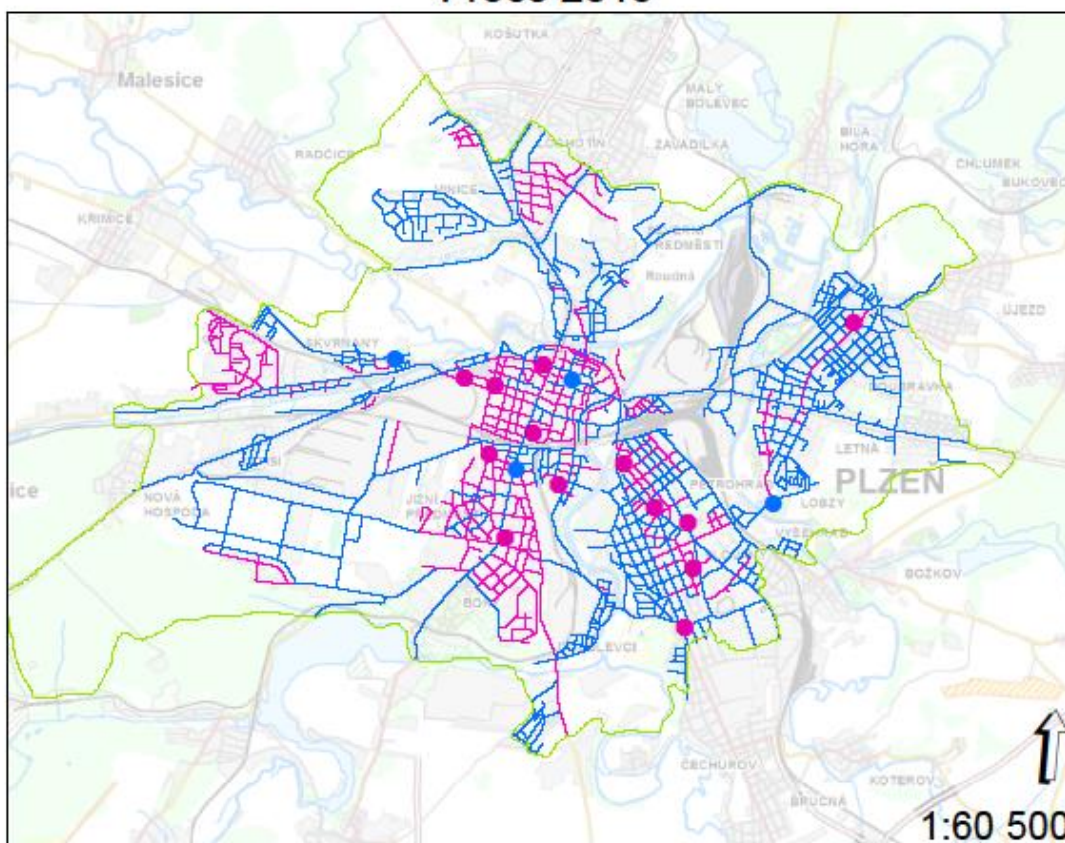
Mapa klasifikačních skupin ulic a náměstí v roce 1991

- A1
- A2
- A3
- A4
- A5
- A6
- A7
- B1
- B2
- B3
- B4
- A3 - náměstí
- A4 - náměstí
- B1 - náměstí
- B2 - náměstí
- B4 - náměstí
- Vymezené území

V roce 1991 je klasifikační skupina B3 na mapě uvedena pouze dvakrát což je nejméně ve sledovaném období mezi mezníky 1924 a 2015. Nejvyšší počet klasifikačních skupin B1 a B2 dedikačního motivu je kvůli navrácení názvů po českých osobnostech a zbavování se názvů souvisejících s okupací nebo s rokem 1968.

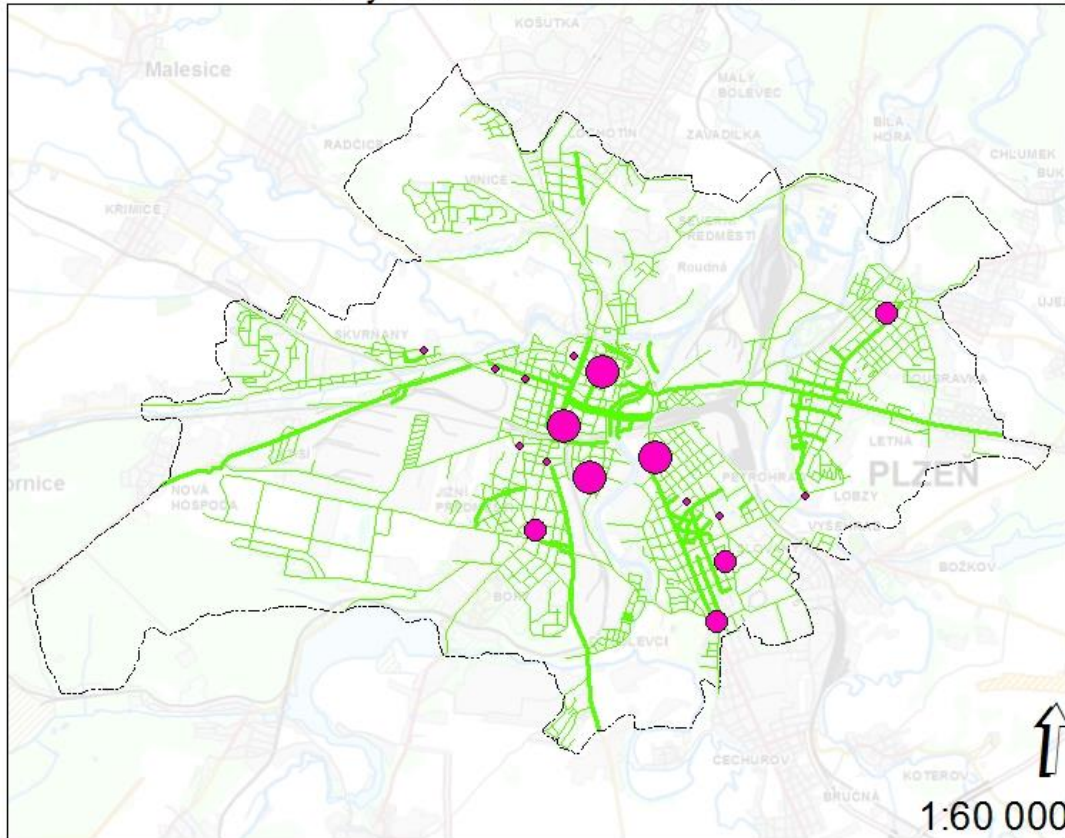
Mapa ulic a náměstí dedikačního a orientačního motivu v roce 2015

V roce 2015 převažují urbanonyma orientačního motivu na většině vymezeného území. U náměstí je to opačné, převažují názvy dedikačního motivu. Tento jev je způsobený důležitostí a počtem (není jich tolik jako ulic) náměstí, která byla také nejčastěji pojmenována na počest nějaké osoby nebo události. Ulice vedoucí k náměstí nebo ty, které jsou považovány za hlavní třídy mají také často dedikační motiv. Orientační motiv náměstí se uplatňuje v roce 2015 pouze u třech náměstí.

- Orientační motiv náměstí
- Dedikační motiv náměstí
- Orientační motiv
- Dedikační motiv
- Vymezené území

Mapa změn názvů urbanonym v letech 1924 - 2015 na vymezeném území Plzně

Ulice	Náměstí
počet změn	počet změn
0 - 1	0 - 1
1,01 - 3	1,01 - 2
3,01 - 6	2,01 - 3
6,01 - 9	----- Vymezené území

Největšími změnami ve sledovaném období ulice Americká. Dále se nejvíce proměňovaly názvy hlavních ulic vedoucích z města. Jsou to ulice Slovanská, Domažlická, Rokycanská a Klatovská. Náměstí, která prošla nejvíce změnami, se nachází v centru města nebo jeho blízkosti. Jsou to náměstí Republiky, Míru, Mikulášské a Štefánikovo náměstí.

Abstrakt

BÁRTÍKOVÁ, Štěpánka. *Urbanonymie města Plzně. Proměny názvů ulic, náměstí a veřejného prostranství v čase*. Bakalářská práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 47 s. 2015

Klíčová slova: urbanonymie, toponomastika, Velká Plzeň, proměny názvů

Předložená práce je zaměřena na urbanonymii města Plzně a zkoumaná ji v časových meznicích 1924 a 2015. Práce se zabývá proměnami názvů urbanonym. Zkoumá jejich motiv a frekvenci pojmenování a zařazuje je podle vytvořených klasifikačních tříd. Zjištěné změny v názvech urbanonym jsou znázorněny pomocí tabulek, grafů a vytvořených mapových listů. V první části vysvětluje a vymezuje používanou terminologii, uvádí vytvořenou klasifikaci a historický vývoj města Plzně. Druhá část obsahuje přehled názvů a jejich pojmenovovací motiv a klasifikační skupinu. Bakalářská práce popisuje četnost a okolnosti změn urbanonymních názvů.

Abstract

BÁRTÍKOVÁ, Štěpánka. *Urbanonymy of city of Pilsen. Changes of names of streets, squares and public spaces in time*. Bachelor Thesis. Pilsen: Faculty of Economics, University of West Bohemia, 47 p. 2015

Key words: Urbanonymy, Toponomastics, Great Pilsen, Transformation names

The submitted thesis is focused on the city of Pilsen's urbanonymy examined in time milestone between years 1924 and 2015. This thesis is dealing with changes of names of urbanonyms. It examines their motives and frequency of naming and listing them according to the established classes. Observed changes in the names urbanonyms are displayed in tables and map sheets. The first part explains and defines used terminology, presents a classification and historical development of the city of Pilsen. The second part contains a list of names and their motive and a classification group. Bachelor thesis describes the frequency and circumstances in changes of urbanonyms names.